

Рівненський державний гуманітарний університет
Педагогічний факультет
Кафедра теорії і методик початкової освіти

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
З ВИРОБНИЧОЇ (ПЕДАГОГІЧНОЇ) ПРАКТИКИ**
для здобувачів першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти
за спеціальністю 013 «Початкова освіта»

Рівне - 2026

ББК 74.580.26

П 24

УДК 378.147:373.3.011.3 - 056

Рецензенти:

Вітюк В. В., доктор педагогічних наук, професор кафедри теорії і методики початкової освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

Сойко І. М., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії та методики початкової освіти Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка Степана Дем'янчука

Методичні рекомендації з виробничої (педагогічної) практики для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 013 «Початкова освіта». Укладачі: Л.А. Бісовецька, Т.В. Костолович, С.Б. Купчак, Л.В. Лук'яник, Е.О. Сілкова, Т.А. Сорочинська, Т.Б. Суржук, О.М. Третяк. /За заг. ред. Л.В. Лук'яник. Рівне: РДГУ, 2026. 111 с.

Методичні рекомендації містять інструктивні матеріали щодо організації виробничої (педагогічної) практики здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня, акцентують увагу на основних сучасних підходах до проведення педагогічної практики, пропонують інформаційні матеріали для здійснення майбутніми вчителями професійної діяльності.

© Л. А. Бісовецька, Т. В. Костолович, С.Б. Купчак,
Л. В. Лук'яник, Т. А. Сорочинська, Е.О. Сілкова,
Т. Б. Суржук, О.М. Третяк
© РДГУ, 2026

ЗМІСТ

Передмова	4
Мета і завдання виробничої (педагогічної) практики	5
Організація виробничої (педагогічної) практики	9
Зміст виробничої (педагогічної) практики	13
Кваліфікаційні вимоги до професійних знань, умінь та навичок студента-практиканта	
Звітна документація з виробничої (педагогічної) практики	16
Форми та методи контролю проходження виробничої (педагогічної) практики	16
Критерії оцінювання знань, умінь і навичок студентів-практикантів	
Розподіл балів, які отримують здобувачі освіти	20
Методичні рекомендації щодо проходження виробничої (педагогічної) практики	20
Вимоги до сучасного уроку	22
Самоаналіз уроку	28
Особливості організації освітнього процесу в Новій українській школі	29
Методичні рекомендації до оформлення звітних документів практики	36
Зразок титульної сторінки папки практики	36
Зразок титульної сторінки щоденника	37
Схема змісту звіту здобувача-практиканта	38
Зразок оформлення індивідуального плану	40
Зразок оформлення титульної сторінки залікового уроку	41
Зразок психолого-педагогічного аналізу уроку	42
Орієнтовний зміст психолого-педагогічної характеристики школяра як члена колективу	45
Схема психолого-педагогічної характеристики класного колективу	47
Розробка власної практичної теорії студента-практиканта – професійна ідентичність	49
Самоаналіз здобувача за підсумками практики	51
Рекомендації студенту-практиканту у таблицях	55
Інтегрований урок з образотворчого мистецтва	73
Методика навчання математичної освітньої галузі	80
Технічні вимоги до оформлення документації виробничої практики	92
Термінологічний словник	94
Список рекомендованої літератури	110

ПЕРЕДМОВА

Професійно-педагогічна підготовка майбутніх учителів початкових класів здійснюється впродовж усього періоду навчання здобувачів у закладах вищої освіти. Згідно із Законом України «Про вищу освіту» практика у підготовці фахівців займає одне з провідних місць у навчальних планах ЗВО України та є органічною складовою єдиного освітнього процесу, психолого-педагогічної і методичної підготовки майбутнього вчителя початкових класів, передбачає безперервність, послідовність її проведення при одержанні достатніх практичних знань і умінь для відповідного освітнього рівня (ОР): «бакалавр».

Практика здобувачів ОР «бакалавр» передбачає узагальнення, систематизацію і поглиблення загальнопедагогічних знань, умінь і навичок, а також підготовку до виконання усіх функцій учителя і реалізацію системи освітньої діяльності з учнями. За час виробничої (педагогічної) практики студенти-практиканти відвідують і самостійно проводять уроки, виховні заходи, вивчають передовий педагогічний досвід учителів, нові освітні технології.

Особливість практики в тому, що здобувачі-практиканти пізнають реальні проблеми професійної праці вчителя, ознайомлюються із змістом і обсягом роботи. Разом з тим, практика, як форма професійної підготовки у вищій школі, маючи в основі професійні знання, спирається на конкретно визначений теоретичний фундамент з дисциплін психолого-педагогічного циклу, забезпечуючи практичне пізнання закономірностей і принципів професійної діяльності, оволодіння способами їхньої організації. У процесі практики здійснюється не лише перевірка теоретичної та практичної підготовки здобувача, але й створюються умови для розкриття його потенційних можливостей як майбутнього педагога.

Практика тільки тоді є ефективним засобом підготовки до педагогічної діяльності, коли сам студент-практикант прагне стати справжнім фахівцем, свідомо організовує процес самоосвіти, усвідомлює свою відповідальність за формування особистості людини. Завдяки практиці у студентів з'являються можливості перевірити та оцінити себе як майбутніх

педагогів, свою професійну підготовку, придатність до роботи освітянином. У процесі практики відбувається збагачення спостереженнями, з'являється розуміння практичної значущості теоретичних знань і умінь, зростає потреба в оволодінні ними.

Мета і завдання виробничої (педагогічної) практики

Виробнича (педагогічна) практика є обов'язковим компонентом освітньо-професійної програми «Початкова освіта» здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня.

Мета освітньої програми – формування особистості професіонала, здатного розв'язувати задачі дослідницького та/або інноваційного характеру в професійно-педагогічній і науково-пошуковій діяльності у сфері початкової освіти, забезпечувати особистісний саморозвиток, професійне зростання та вдосконалення особистісних якостей і соціальних навичок.

Метою виробничої практики є поглиблення, вдосконалення та закріплення здобутих знань, умінь і навичок, оволодіння професійним досвідом та формування готовності здобувачів вищої освіти до самостійної діяльності за фахом, а також збір та опрацювання матеріалів для виконання кваліфікаційних робіт на здобуття освітнього ступеня «бакалавр».

Зважаючи на вищевикладене, визначено вимоги до здобувачів на період проходження виробничої (педагогічної) практики.

Здобувачі-практики творчо застосовують отримані теоретичні знання в практичній діяльності; оволодівають сучасними методами і формами організації праці в галузі їхньої майбутньої професії; формують наскрізний досвід процесу виховання; удосконалюють уміння здійснювати педагогічну діагностику учнів; розвивають особистісні якості, що необхідні для набуття професійних компетентностей.

Найважливішими **завданнями практики є:**

- ознайомлення здобувачів з новим змістом освіти, заснованим на формуванні компетентностей, потрібних для успішної самореалізації в суспільстві; передовим педагогічним досвідом учителів початкових класів;

- реалізація на практиці принципу дитиноцентризму;

- набуття досвіду педагогічної комунікації в умовах партнерства між учнями, батьками, вчителями;

- ознайомлення здобувачів із наскрізним процесом виховання, який формує цінності;

- формування практичних професійних умінь проведення педагогічного дослідження;

- закріплення, поглиблення, збагачення та узагальнення знань, одержаних в університеті для впровадження в освітній процес інтеграції дидактики і методик початкової освіти; забезпечення технологічності методик навчання; оволодіння формувальним оцінюванням результатів навчальних досягнень учнів початкової школи;

- організація інклюзивного навчання;

- адаптація до практичної діяльності у закладі загальної середньої освіти та робота на місці вчителя початкової школи;

- розвиток особистісних якостей, що необхідні для набуття професійних компетентностей;

- виховання національно-патріотичних, інтелектуальних, моральних, естетичних та інших якостей, інтересу і любові до обраної професії, потреби в самоосвіті, вироблення творчого, навчально- і науково-дослідницького підходу до педагогічної діяльності.

Перелік компетентностей та результатів навчання

Інтегральна компетентність: Здатність розв'язувати задачі дослідницького та/або інноваційного характеру в професійно-педагогічній та науково-пошуковій діяльності у сфері початкової освіти.

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК-1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК-2. Здатність генерувати нові ідеї (креативність), виявляти ініціативу та підприємливість.

ЗК-3. Здатність до проведення досліджень на відповідному рівні, до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел; здатність працювати в міжнародному контексті.

ЗК-4. Здатність працювати автономно; здатність критичного оцінювання результатів діяльності та забезпечення якості роботи.

ЗК-5. Здатність діяти відповідально і свідомо на засадах поваги до прав і свобод людини та громадянина; реалізувати свої права і обов'язки;

усвідомлювати цінності громадянського суспільства та необхідність його сталого розвитку.

ЗК-6. Здатність до міжособистісної взаємодії, роботи в команді, спілкування з представниками інших професійних груп різного рівня.

ЗК-7. Здатність виявляти повагу та цінувати українську національну культуру, багатоманітність і мультикультурність у суспільстві; здатність до вираження національної культурної ідентичності, творчого самовираження.

ЗК-8. Здатність до прийняття ефективних рішень у професійній діяльності та відповідального ставлення до обов'язків, мотивування людей до досягнення спільної мети на основі етичних міркувань.

Спеціальні (фахові) компетентності:

СК-1. Здатність усвідомлювати концептуальні засади, цілі, завдання, принципи функціонування системи освіти, усвідомлювати та поцінювати взаємозалежність людей і систем у глобальному світі.

СК-2. Здатність спілкуватися академічною українською та іноземною мовами в усній та письмовій формах, використовувати різні стратегії комунікації, формувати спільноту учнів, у якій кожен відчуває себе її частиною.

СК-3. Здатність застосовувати інноваційні технології в навчанні освітніх галузей початкової школи, у вихованні і розвитку учнів у стандартних, нестандартних та невизначених ситуаціях.

СК-4. Здатність до педагогічного партнерства (наставництво, супервізія, інтервізія тощо), до організації роботи інклюзивного класу, до створення безпечного освітнього середовища; здатність працювати в команді із залученням інших фахівців.

СК-5. Здатність планувати, організовувати та управляти робочими та освітніми процесами в початковій освіті, прогнозувати та оцінювати їх результати, які є складними, непередбачуваними та потребують нових стратегічних підходів, співпраці з різними соціальними інституціями, категоріями фахівців, використовуючи інформаційно-комунікаційні технології та цифрові сервіси.

СК-6. Здатність моделювати, проектувати та реалізовувати науково-експериментальну діяльність в системі початкової освіти в широких мультидисциплінарних контекстах, нових або незнайомих середовищах за наявності неповної чи обмеженої інформації.

СК-7. Здатність створювати власний професійний імідж, самопрезентувати результати професійної діяльності, керувати власним життям і кар'єрою; здатність визначати умови та ресурси професійного розвитку впродовж життя, здійснювати моніторинг і визначати індивідуальні професійні потреби.

Програмні результати навчання:

ПР 1. Критично осмислювати та інтегрувати знання про концептуальні засади, цілі, завдання, принципи функціонування початкової освіти в Україні у перебігу розв'язання складних задач у широких мультидисциплінарних та міжнародних контекстах.

ПР 2. Спілкуватися академічною українською та іноземною мовами в усній та письмовій формах, використовувати комунікативні стратегії, формувати в учнів здатність до взаєморозуміння, міжособистісної взаємодії.

ПР 3. Застосовувати інноваційні технології в навчанні освітніх галузей початкової школи, у вихованні і розвитку учнів у стандартних, нестандартних та невизначених ситуаціях.

ПР 4. Створювати особисту методичну систему навчання, виховання та розвитку здобувачів початкової освіти предметів початкової школи, адаптувати її до різних умов освітнього процесу.

ПР 5. Планувати, організувати та управляти робочими та освітніми процесами, прогнозувати та оцінювати їх результати у складних, непередбачуваних умовах, що потребують нових стратегічних підходів, налагоджувати співпрацю з різними соціальними інституціями, категоріями фахівців, використовуючи інформаційно-комунікаційні технології та цифрові сервіси.

ПР 6. Здійснювати супервізію, інтервізію, надавати педагогічну, психологічну та методичну допомогу учасникам освітнього процесу, організувати роботу інклюзивного класу; працювати в команді із залученням інших фахівців.

ПР 7. Моделювати, створювати та підтримувати безпечне, ергономічне, інклюзивне освітнє середовище початкової школи.

ПР 8. Відповідати критеріям академічної доброчесності у власній науково-пошуковій діяльності в галузі початкової освіти.

ПР 9. Планувати, організовувати і здійснювати наукові (експериментальні) дослідження у сфері початкової освіти; аналізувати, узагальнювати й презентувати результати дослідження; доводити власну наукову позицію.

ПР 10. Складати програму саморозвитку та самовдосконалення, обирати ефективний інструментарій самопрезентації результатів власної професійної діяльності, створювати власний професійний імідж, визначати умови та ресурси професійного розвитку впродовж життя.

ПР 11. Реалізовувати принцип рівних прав і можливостей усіх громадян із дотриманням правових, соціальних, економічних, етичних норм; виявляти повагу до цінностей громадянського суспільства, української національної культури, толерантність до багатоманітності і мультикультурності у суспільстві; стверджувати українську національну ідентичність особистості.

Організація виробничої (педагогічної) практики

Виробнича (педагогічна) практика проводиться на 4 курсі (1 і 2 семестри) відповідно до ОПП «Початкова освіта» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 013 Початкова освіта. Термін проходження практики – 16 тижнів (24 кредити).

Відповідальність за організацію, проведення і контроль практики покладається на ректора університету. Загальну організацію практики та контроль за її проведенням в університеті здійснює керівник практики університету. Розподіл здобувачів на практику проводиться керівником-методистом факультету. Бази практик в особі їх перших керівників разом з університетом несуть відповідальність за організацію, якість і результати практики здобувачів.

Для організації та проведення педагогічної практики призначаються: факультетський керівник-методист виробничої (педагогічної) практики, груповий методист, методисти з фаху, староста здобувачів у школі.

Факультетський керівник-методист забезпечує здобувачів-практикантів необхідними документами (направлення на практику, програма практики, індивідуальні завдання для студентів, методичні рекомендації); здійснює загальне керівництво практикою; забезпечує проведення усіх організаційних заходів у навчальному закладі перед початком проведення практики; забезпечує проведення настановних та підсумкових конференцій, захисту результатів практики; готує проєкт наказу про практику; проводить інструктаж зі студентами про порядок проходження практики; узгоджує з керівництвом баз практики програму організації практики, порядок її проходження, плани, календарні графіки, послідовність, види занять, індивідуальні завдання, розпорядок роботи; проводить інструктаж з техніки безпеки та охорони праці зі здобувачами вищої освіти перед початком практики із обов'язковою реєстрацією у журналі встановленого зразка; здійснює загальний контроль за виконанням здобувачами-практикантами завдань практики і правил внутрішнього трудового розпорядку базового закладу. Після завершення практики факультетський керівник-методист за результатами обговорення практики на засіданні кафедри готує письмовий звіт, який подає завідувачу відділом виробничої (педагогічної) практики університету та виставляє підсумкову оцінку у заліково-екзаменаційну відомість і в індивідуальний навчальний план (залікову книжку) студента.

Безпосереднє керівництво виробничою (педагогічною) практикою виконує *методист за фахом*, якого призначає кафедра відповідно до навчального навантаження. При призначенні методиста враховуються його наукові інтереси та спеціалізація студента-практиканта. Методист бере участь у настановній та підсумковій конференції; консулює практикантів під час підготовки до уроків, затверджує конспекти уроків, відвідує уроки; організовує їх обговорення та оцінювання; відвідує та організовує обговорення позакласних та виховних занять, які проводять студенти-практиканти; проводить інструктаж з охорони праці і техніки безпеки, перевіряє звітну документацію; бере участь у диференційованому оцінюванні знань та практичних умінь студентів; складає звіт про підсумки практики, рівень підготовки студентів з фахових дисциплін і подає його факультетському керівнику-методисту практики.

У перший день практики *груповий методист* проводить організаційне заняття з групою студентів-практикантів у школі (бесіда з директором школи або заступником директора з навчальної роботи, головою методичного об'єднання вчителів початкових класів, вчителями початкових класів). Груповий методист складає звіт про результати педагогічної практики групи за затвердженою схемою та подає його разом із документацією студентів керівникові педпрактики через три дні після закінчення педагогічної практики.

Староста групи зобов'язана (-ий) вести облік відвідування студентами-практикантами занять, які будуть проводитися; забезпечувати навчально-виробничу дисципліну у групі (інформування факультетського керівника-методиста про порушення трудової дисципліни, позаштатні ситуації тощо); своєчасно повідомляти студентів-практикантів про доручення і вказівки факультетського керівника-методиста і організаторів практики на місцях; здати за 10 днів до закінчення педагогічної практики в навчальну частину університету відомість на оплату вчителям школи за керівництво педагогічною практикою.

У процесі проходження виробничої (педагогічної) практики *студент* має право:

- вносити пропозиції щодо організації педагогічної практики, брати участь у конференціях і педагогічних нарадах;
- одержувати консультації вчителя, методиста, групового керівника з усіх питань проведення педагогічної практики;
- користуватися бібліотекою, навчальними та методичними кабінетами школи.

Під час виробничої (педагогічної) практики студент зобов'язаний:

- виконувати всі види робіт, які передбачені інструкцією і програмою педагогічної практики, старанно готуватися до кожного уроку і проведення різноманітних позакласних занять;
- дотримуватися правил внутрішнього розпорядку школи, розпоряджень адміністрації і керівників педпрактики;

– працювати в школі всю зміну, в яку навчаються учні його класу (щоденно, не менше 6 годин);

– вести щоденник педпрактики, в якому фіксувати всю свою роботу: навчальну, виховну, методичну, громадську, свої спостереження і аналіз уроків, виховних заходів;

– бути для учнів взірцем морально-етичних норм поведінки, мовленнєвої діяльності, інтелекту.

Невиконання студентом вимог адміністрації школи може бути підставою для звільнення його з педпрактики.

Студенту, який звільнений від педпрактики або робота якого на педпрактиці визнана незадовільною, за рішенням деканату і кафедри призначається повторне проходження практики без відриву від навчальних занять в університеті.

Діяльність *керівника та методистів* виробничої (педагогічної) практики здійснюється у п'ять етапів: підготовчий, початковий, основний, підсумковий, етап організаційної роботи після практики.

На підготовчому етапі керівник педагогічної практики виконує таку роботу: організовує обмін досвідом проведення педагогічної практики між методистами; разом з керівництвом школи здійснює попередній вибір класів, класоводів, вирішують організаційні питання.

На початковому етапі керівник має:

– разом з груповими методистами, керівниками від кафедр педагогіки та психології організувати й провести настановну конференцію з питань педагогічної практики;

– у перший день практики провести організаційне заняття з групою студентів-практикантів у школі (бесіда з директором школи або заступником директора з навчальної роботи, головою методичного об'єднання вчителів початкових класів, вчителями початкових класів);

– впродовж першого тижня організувати відвідування й аналіз уроків учителів;

– у кінці першого тижня затвердити індивідуальні плани роботи студентів-практикантів;

- проаналізувати результати педпрактики;
- запропонувати заходи щодо покращення умов проходження педпрактики.

На основному етапі виконується така робота:

- методисти та вчителі проводять зі студентами консультації з планування та розробки уроків, підготовки наочних посібників і використання технічних засобів навчання, проведення позакласних заходів;
- учителі та методисти відвідують і аналізують уроки практикантів;
- методисти і керівник практики відвідують школи, проводять бесіди зі студентами, керівниками шкіл, вчителями, знайомляться з документацією практикантів, відвідують уроки та позакласні заходи, беруть участь в їх обговоренні;
- керівник педагогічної практики факультету проводить бесіди з груповими керівниками, методистами про стан педагогічної практики, вживає заходи щодо її вдосконалення.

Під час педагогічної практики уроки студентів мають право відвідувати методисти кафедр, завідувачі кафедр, викладачі.

На підсумковому етапі педагогічної практики керівник і методисти забезпечують:

- перевірку документації, яку подали студенти-практиканти та оцінюють її;
- організацію та проведення зборів педагогічного колективу школи за підсумками педагогічної практики, на яких дають характеристику роботи студентів-практикантів і виставляють оцінки за педпрактику.

На етапі організаційної роботи після виробничої (педагогічної) практики керівник та методисти виконують такі види діяльності:

- груповий методист складає звіт про результати педагогічної практики групи за затвердженою схемою та подає його разом із документацією студентів керівникові педпрактики через три дні після закінчення педагогічної практики.
- керівник педагогічної практики факультету вивчає й аналізує звіти групових методистів і документацію студентів, складає звіт про результати практики та подає його в навчальну частину університету;

- керівник і методисти беруть участь у підсумковій конференції за результатами проходження педагогічної практики.

Зміст виробничої (педагогічної) практики

Під час проходження виробничої (педагогічної) практики освітньо-виховна робота студентів-практикантів здійснюється в **три етапи**:

1. Підготовчий - Ознайомлення з освітнім процесом школи (бази практики) та закріпленому класі (**I тиждень**).

2. Основний - Організація власне професійно-педагогічної діяльності на посаді вчителя. (**II –VII тиждень**).

3. Підсумковий - Складання психолого-педагогічної характеристики на клас та учня; розробка власної практичної теорії; підведення підсумків практики (**VIII тиждень**).

Структура виробничої (педагогічної) педагогічної практики

Напрями діяльності	Вид діяльності	Форма звіту
Підготовчий етап		
Ознайомлення з освітнім процесом у школі та закріпленому класі	1. Настановна конференція. Ознайомлення студентів із завданнями та змістом педагогічної практики. Обговорення змісту й організаційного плану роботи. 2. Розподіл практикантів за робочими групами. Ознайомлення з методикою майбутньої роботи, порядком ведення щоденників педагогічної практики, спостережень і нотаток, збору й обробки матеріалів тощо. 3. Ознайомитися: - з системою освітньої роботи початкової школи в цілому, з порядком ведення шкільної документації (з бесіди директора школи, заступників директора з навчальної і виховної роботи, вчителів); - із специфікою методів, форм, засобів	Участь у настановній конференції
		Записи у щоденнику

	<p>роботи вчителя і класного керівника певного класу (1–4 класи);</p> <ul style="list-style-type: none"> - із специфікою позакласної роботи вчителя початкових класів; - із специфікою виховного процесу вчителя початкових класів; - із змістом роботи спільноти вчителів початкових класів. <p>4. Вивчити:</p> <ul style="list-style-type: none"> - зміст календарних і тематичних планів уроків вчителя початкових класів, плану його позакласної роботи; - план організаційної та виховної роботи класного керівника; - анатоμο-фізіологічні, психологічні й індивідуальні особливості класного колективу, зокрема учнів з особливими потребами і тих, хто має високий рівень знань, умінь і навичок; - досвід роботи вчителів з теми, яка розробляється у кваліфікаційній роботі з методики навчання учнів початкових класів. 	
Основний етап		
<p>Організація власне професійно-педагогічної діяльності на посаді вчителя.</p> <p>Ознайомлення зі змістом, організацією та особливостями проведення</p>	<p>1. Ознайомлення з нормативними документами для початкової школи (навчальні програми, критерії оцінювання, стандарти), документацією вчителя початкових класів (календарні плани, план виховної роботи, класний журнал), правилами оформлення і ведення учнівських щоденників.</p> <p>2. Планування, підготовка, проведення та аналіз уроків з кожного предмета початкової школи.</p> <p>3. Проведення індивідуальної роботи з учнями з особливими потребами, гурткової роботи.</p>	<p>Записи в щоденнику</p> <p>Конспекти проведених уроків з наочними посібниками до них.</p> <p>Наочність та дидактичний матеріал, методика використання (з обраного</p>

уроки	<p>4. Допомога вчителю у перевірці зошитів, підготовці позакласних та позашкільних заходів, виготовлення наочних посібників, організації трудової діяльності учнів.</p> <p>5. Підготувати і провести 10 залікових уроків з навчальних дисциплін, що вивчаються в початковій школі, у присутності вчителя під час I етапу педпрактики.</p> <p>6. Самостійно підготувати і провести уроки різних типів під час II етапу педпрактики.</p> <p>7. Підготувати і використати дидактичний матеріал до уроків.</p> <p>8. Проводити індивідуальні бесіди з учнями; спілкуватися з батьками.</p> <p>9. Виконання дослідного завдання.</p> <p>6. Збір практичного матеріалу для виконання кваліфікаційних досліджень (спостереження за навчально-виховним процесом, констатувальні зрізи, бесіди, анкетування, тестування учнів, учителів тощо).</p>	студентом предмета). Аналіз уроків.
Ознайомлення зі змістом виховної та позакласної роботи в закріпленому класі	<p>1. Вивчення та опис нового освітнього середовища закладу освіти та класу: креативний зовнішній та внутрішній дизайн, комфорт та енергоефективність, сучасні умови для навчання, виховання та спілкування, багатофункціональне середовище. Дослідження безбар'єрного середовища та організації безпечного інклюзивного середовища в закладі освіти.</p> <p>2. Спостереження за ранковими зустрічами. Систематично проводити ранкові зустрічі з класом. Проведення п'ятих залікових ранкових зустрічей.</p> <p>3. Проведення психолого-педагогічних спостережень за класом та окремим учнем.</p> <p>4. Ознайомитися із введенням електронних журналів та щоденників.</p>	Опис нового освітнього середовища закладу освіти та класу НУШ. Підготовка проєкту-презентації «Навчальні осередки в класі НУШ». Конспект 5 ранкових зустрічей. Укласти збірку завдань, ігор, вправ для

	5. Взяти участь у роботі методичного об'єднання вчителів початкових класів.	проведення ранкових зустрічей. Опис засідання методичного об'єднання у щоденнику та звіті.
Підсумковий етап		
Методична робота вчителя. Складання психолого-педагогічної характеристики на клас та на 1 учня. Підведення підсумків практики.	1. Ознайомлення з педагогічним досвідом вчителя. 2. Визначення мотивів учіння учнів класу. 3. Укладання психолого-педагогічної характеристики на клас. Заповнення форми спостереження за розвитком дитини в таких сферах: соціально-емоційний розвиток; розвиток мови та мовлення; когнітивний розвиток; розвиток творчих здібностей; фізичний розвиток. 4. Розробка власної практичної теорії студента-практиканта – професійна ідентичність. 5. Написання звіту про проходження виробничої (педагогічної) практики. 6. Підготовка та оформлення документації. 7. Участь у підсумковій конференції	Записи у щоденнику. Оформлення характеристики на клас та на 1 учня. Опис власної практичної теорії. Оформлення звіту про проходження практики. Оформлення папки з документацією.

Кваліфікаційні вимоги до професійних знань, умінь та навичок студента-практиканта

Звітна документація виробничої (педагогічної) практики:

1. Звіт про виконану роботу (завершує щоденник).
2. Щоденник.
3. Індивідуальний план роботи (в щоденнику).

4. Характеристика студента-практиканта з підписом директора школи і вчителя (з печаткою, на окремому аркуші).
5. Конспекти проведених уроків з наочними посібниками до них.
6. Наочність та дидактичний матеріал, методика використання (з обраного студентом предмета).
7. Опис нового освітнього середовища закладу освіти та класу НУШ. Підготовка проекту-презентації «Навчальні осередки в класі НУШ: завдання, облаштування, функціонування».
8. Конспект 5 ранкових зустрічей. Укласти збірку завдань, ігор, вправ для проведення ранкових зустрічей.
9. Укладання психолого-педагогічних характеристик на клас та на 1 учня (на окремих стандартних аркушах).
10. Опис засідання методичного об'єднання у щоденнику та звіті.

Форми та методи контролю проходження виробничої (педагогічної) практики

Студенти зобов'язані виконувати установлений на базі практики режим праці. Контроль за початком і закінченням роботи покладається на старост груп і відповідальних осіб бази практики. Основною формою контролю за діяльністю студентів-практикантів є самоконтроль у вигляді систематичного ведення щоденника практики та чіткого дотримання виконання індивідуального плану.

Щотижневою формою контролю є перевірка керівником практики щоденників студентів й ознайомлення з усіма опрацьованими матеріалами. Підсумкова звітність має на меті узагальнення результатів, отриманих за термін проходження практики.

Важливою формою підсумкового контролю за проходженням студентами педагогічної практики є конференція, що проводиться по закінченню практики. З кожної групи рекомендуються студенти для виступу на підсумковій конференції. Тема виступу визначається з урахуванням специфіки навчально-виховного процесу певної школи. У виступі аналізується виконання завдань практики; цікаві знахідки передового досвіду

педагогічного колективу школи; звертається увага на забезпечення уроків дидактичними та наочними засобами навчання, на впровадження інноваційних методів проведення уроків, виховних заходів учителями, студентами-практикантами; вміння працювати в середовищі успішної інклюзії.

Студенти та методисти звертають особливу увагу на труднощі, які відчули здобувачі під час підготовки і проведення уроків з певних дисциплін. Що допоможе методистам, керівникам практики врахувати та винести проблемні питання на спеціальне опрацювання під час проведення аудиторних занять.

Основними об'єктами оцінки результатів практики є:

- оволодіння загальнодидактичними основами планування та проведення уроку: розробка стратегії і тактики, технології уроку (визначати цілі, зміст уроку, добирати доцільні методи, прийоми, засоби навчання, моделювати уроки різних типів, укладати поурочні плани-конспекти, застосовувати інноваційні технології навчання);

- уміння:

- 1) планувати і організовувати свою роботу згідно завдань і змісту практики;

- 2) характеризувати різні аспекти організації освітнього процесу школи (матеріальну базу, шкільний режим, забезпечення кваліфікованими педагогічними кадрами, методичну роботу, шкільну документацію, планування роботи навчального закладу);

- 3) оцінювати педагогічні ситуації із життя школи;

- 4) аналізувати відповідність підручників для початкової школи загально педагогічним та гігієнічним вимогам;

- 5) проводити уроки різних типів, виготовляти необхідні наочні посібники;

- 6) аналізувати уроки, проведені вчителями та колегами-практикантами, визначати їх ефективність, формулювати висновки та пропозиції щодо удосконалення певних аспектів уроку;

- 7) здійснювати формувальне оцінювання навчальних досягнень учнів початкових класів;

8) працювати з учнями з особливими освітніми потребами;

9) узагальнювати результати своєї діяльності, формулювати висновки щодо значущості окремих видів діяльності та педагогічної практики загалом у процесі підготовки майбутнього вчителя початкової школи.

Для оцінки результатів навчально-педагогічної практики використовуються такі методи:

1) спостереження за діяльністю практикантів у процесі практики, а також аналіз якості їх роботи;

2) аналіз якості підготовки та проведення уроків;

3) бесіди з учителями;

4) самооцінка здобувачів своєї підготовленості до педагогічної роботи, її якості;

5) аналіз звітної документації з практики.

Підсумкова форма контролю: залік.

Критерії оцінювання знань, умінь і навичок студентів-практикантів

Головними критеріями оцінки результатів педпрактики є рівень сформованості фахових компетентностей та професійно-педагогічного інтересу майбутніх учителів (зацікавленість у педагогічній професії, активність, творче та відповідальне ставлення до роботи вчителя тощо). Конкретизація цих кінцевих стандартів є базою основних критеріїв оцінювання педагогічної практики здобувачів, які відображено в Положенні про оцінювання знань та умінь здобувачів вищої освіти РДГУ.

Кількість балів	Зміст критеріїв оцінювання
Відмінно (90-100)	Здобувач вищої освіти повністю виконав програму практики; підготував, логічно та обґрунтовано виклав та бездоганно оформив звіт про проходження практики, який за змістом, обсягом, структурою відповідає вимогам до практики; виявив високий рівень практичних умінь під час виконання завдань практики; упевнено та аргументовано

	здійснив захист практики.
Дуже добре (82-89)	Здобувач вищої освіти повністю виконав програму практики; підготував, виклав з певними незначними порушеннями послідовності та оформив звіт про проходження практики, який за замістом, обсягом, структурою відповідає вимогам до практики; виявив високий рівень практичних умінь під час виконання завдань практики; упевнено та аргументовано здійснив захист практики.
Добре (74-81)	Здобувач вищої освіти повністю виконав програму практики; підготував, виклав з певними незначними порушеннями послідовності та оформив звіт про проходження практики, який за замістом, обсягом, структурою в основному відповідає, вимогам до практики; виявив рівень практичних умінь під час виконання завдань практики, необхідний для переважно успішного розв'язання практичних завдань; здійснив захист практики з деякими неточностями у другорядному матеріалі, які виправив самостійно.
Задовільно (60-73)	Здобувач вищої освіти повністю виконав програму практики; підготував, виклав з певними незначними порушеннями послідовності та оформив звіт про проходження практики, який за замістом, обсягом, структурою в основному відповідає вимогам до практики, але визначається неточностями, порушенням логіки; виявив рівень практичних умінь під час виконання завдань практики, необхідний для розв'язання переважної більшості практичних завдань; здійснив захист практики зі значними помилками та порушенням послідовності, які виправив з допомогою викладача.
Незадовільно (0-59)	Здобувач вищої освіти неповністю виконав програму практики, працював, під час практики безсистемно;

	підготував, виклав зі значними порушеннями послідовності та оформив звіт про проходження практики, який за замістом, обсягом, структурою лише частково відповідає вимогам до практики; виявив недостатній рівень практичних, умінь під час виконання завдань практики, необхідний для розв'язання практичних завдань; здійснив захист практики зі значними помилками та порушенням послідовності, які не зміг виправити.
--	--

Шкала оцінювання

Оцінка за 100-бальною шкалою	90-100	82-90	75-81	67-74	60-66	35-59	1-34
Оцінка ECTS	A	B	C	D	E	FX	F
Оцінка за національною шкалою	відмінно	добре	задовільно	Незадовільно з можливістю повторного складання	Незадовільно з обов'язковим повторним курсом	відмінно	добре

Вимоги до оцінювання здобувачів вищої освіти за підсумками виробничої (педагогічної) практики

Оцінка за кожен вид роботи:

Педагогіка	20 балів
Вікова психологія	10 балів
Мовно-літературна освітня галузь	12 балів
Математична освітня галузь	6 балів
«Я досліджую світ»	10 балів
Технологічна освітня галузь	3 бали
Мистецька освітня галузь (образотворче мистецтво; музика)	6 балів
Фізкультурна освітня галузь	3 бали
Навчально-дослідна діяльність	20 балів
Оформлення документації	10 балів

Методичні рекомендації щодо проходження виробничої (педагогічної) практики

Після ознайомлення із завданнями педагогічної практики та організацією майбутньої роботи, із загальними вимогами, програмними й індивідуальними завданнями практики кожен зі студентів-практикантів складає індивідуальний план за такими розділами: навчальна робота, методична робота, виховна робота та робота з батьками. До індивідуального плану заносяться конкретизовані основні положення програми з визначенням конкретного терміну їх реалізації, а також залишається місце для позначок про виконання кожного з пунктів плану. Індивідуальний план завіряється керівником практики і керівником бази практики.

Окрім індивідуального плану студент має вести щоденник педагогічної практики. Щоденник студента – це основний документ, який фіксує не лише зміст проведеної студентом роботи в школі, а й її результати:

- щоденник стимулює студента до більш організованої та продуманої роботи під час практики, що сприяє виробленню навичок самоконтролю роботи;

- щоденник дає уявлення керівникові про те, як студент вивчає свій клас, окремих учнів, як спостерігає й аналізує їх поведінку, роботу, які уроки відвідує, до яких висновків доходить, яку допомогу отримує від учителя, методиста;

- щоденник засвідчує рівень підготовки студента до навчальної та виховної роботи з класом, рівень його загальної культури, ставлення до практики, роботу кафедр у підготовці студентів до педагогічної практики.

Зміст практики студент фіксує у щоденнику, вказуючи характер і конкретні обсяги виконаної роботи за день. У щоденнику записуються загальні відомості змісту практики:

- відомості про школу, характеристика класу;
- розклад уроків, дзвінків у конкретному класі;
- індивідуальний план практики, календарний план і графік проведення уроків;
- спостереження і аналіз уроків;

- спостереження і аналіз позакласної та виховної роботи, що проводиться у початковій школі;
- участь у методичній роботі;
- спостереження за класом й окремими учнями з метою складання психолого-педагогічної характеристики;
- аналіз роботи, проведеної за особистою ініціативою та її результати;
- аналіз роботи з вивчення шкільної документації (календарний план учителя, класний журнал тощо);
- зауваження та пропозиції щодо організації та проведення педагогічної практики.

Усі конспекти уроків за розкладом студент записує у щоденнику, чітко фіксуючи дати. Якщо з певних причин студент не провів урок, його конспект має бути відображений у щоденнику (наприклад: аналіз уроку учителя).

Вимоги до сучасного уроку

1. Точне й творче виконання програмно-методичних вимог до уроку; грамотне визначення типу уроку, його місця в темі, розділі курсу в системі міждисциплінарних зв'язків, бачення особливостей кожного уроку.

2. Облік реальних навчальних можливостей учнів різного віку, що вчаться, рівня їхньої вихованості і розвитку, рівня сформованості класного колективу: врахування інтересів, схильностей, потреб учнів; цілеспрямована ліквідація пропусків у знаннях.

3. Планування і вирішення в єдності завдань освіти (формування знань, спеціальних і загальнонавчальних умінь і навичок, пізнавальних здібностей, готовності до самоосвіти), виховання (формування світогляду, досвіду правильної поведінки і спілкування, готовності до самовиховання); психічного розвитку (розвиток інтелекту, уваги, сприйняття, пам'яті, мислення, уяви, мови, емоційно-вольової сфери) школярів; виділення найважливіших домінуючих завдань уроку, їхня конкретизація з урахуванням особливостей і можливостей класного колективу.

4. Вибір структури і темпу проведення уроку, що забезпечують успішне рішення поставлених завдань, раціональне використання часу уроку.

5. Забезпечення практичної профорієнтаційної спрямованості навчального процесу, створення реальних можливостей застосування учнями отриманих знань, умінь.

6. Розширення арсеналу вибору методів, використання на уроці оптимального співвідношення словесних, наочних і практичних, репродуктивних і проблемно-пошукових методів, робота під безпосереднім керівництвом вчителя і самостійна робота школярів, використання методів стимулювання в учнів пізнавальних інтересів, свідомого відношення до навчання, відповідальності, дисципліни й інших цінних мотивів навчання.

7. Поєднання загальнокласних форм роботи на уроці з груповими й індивідуальними, прагнення до організації навчальної праці як колективної діяльності.

8. Здійснення на основі діагностики реальних навчальних завдань, можливостей диференційованого підходу до учнів з акцентом на застосування засобів диференційованої допомоги і школярам з різним рівнем підготовки з предмету і відношенням до навчання.

9. Формування в учнів і усвідомленого й активного відношення до своєї навчальної діяльності, навичок раціональної організації навчальної праці: використання виховних розвивальних можливостей контролю й оцінки знань, врахування умінь і навичок учнів, їх старанності.

10. Спілкування з учнями на основі співробітництва, опора в роботі на класний колектив, прагнення домагатися виховного впливу особистості самого вчителя.

11. Доцільне, раціональне і комплексне використання різних засобів і навчання (підручників, наочного приладдя, ТЗН, засобів інформації).

12. Дотримання гігієнічних умов.

13. Визначення змісту й обсягу домашніх завдань з урахуванням наявного часу без перевантаження учнів, при необхідності коментування змісту і раціональної методики виконання завдання, прагнення до того, щоб навчання здійснювалося переважно на уроці, а обсяг домашньої роботи скорочувався.

14. Чітка реалізація задуму плану уроку й одночасна готовність перебудувати його хід при зміні навчальних ситуацій.

15. Виявлення в ході самоаналізу отриманих на уроці (і в системі уроків) результатів виховання і розвитку школярів, порівняння їх з поставленими педагогічними завданнями, визначення найважливіших причин недоліків і успіхів; облік результатів самоаналізу при плануванні наступних уроків.

Методичний супровід до підготовки, проведення і аналізу уроку

Моделювання уроку

Створення умовної моделі уроку: чітке визначення місця уроку і в змістовому, і в методичному аспектах у межах навчального курсу, розділу, теми; формулювання загальної мети вивчення матеріалу; вибір педагогічних методів, прийомів, технологій, використання яких забезпечить досягнення поставленої мети найбільш раціональним способом

Проектування уроку

Створення структури педагогічного процесу: визначення виховних і розвивальних завдань; прогнозування результатів; опрацювання змістової частини матеріалу; визначення методів, прийомів роботи; прогнозування предметних і ключових компетентностей, які формуються на уроці

Конструювання уроку

Створення конструктора (конспекту) уроку: чітке формулювання мети, завдань, типу, форми проведення уроку; конкретизація методів, прийомів; запис дій учителя та передбачення дій учнів; раціональний розподіл часу; виділення структурних елементів навчальної діяльності

Структура сучасного уроку в контексті компетентнісного підходу

1. Конкретизувати загальну мету (цілі: освітні, розвивальні, виховні, самовдосконалення) уроку.

2. Визначати предметні та ключові компетентності, формуванню яких буде присвячений даний урок.

3. Формулювати цілі й визначати очікувані результати.

4. Здійснювати мотивацію навчальної діяльності. Бажано, щоб учні під керівництвом учителя з'ясували, чи готові вони до вивчення теми, що їм

бракує, що саме вони повинні вміти й знати, щоб успішно виконати основне завдання.

5. Бажано в залежності від структури уроку розподіляти зміст на навчальні ситуації: теоретичні знання, знання способів діяльності, знання в дії або вміння тощо.

6. Необхідно до кожної навчальної ситуації формулювати цільове завдання й відповідно до нього підбирати методи навчання, адекватні дидактичним функціям (засвоєнню, формуванню, узагальненню) та змісту навчального матеріалу (теоретичний, практичний).

7. Чітко визначати завдання: що повинен учень навчитися роботи саме на цьому уроці (діяльнісний підхід). Розрізнити зміст освіти (чому вчу) і зміст навчального матеріалу (за допомогою чого вчу). Відповідно до змісту навчального матеріалу та методів роботи добирати оптимальні форми організації пізнавальної діяльності.

8. Обов'язково при виборі змісту, методів і форм орієнтуватися на цільову установку й уявний очікуваний результат спільної діяльності.

9. Забезпечувати здійснення рефлексії навчальної діяльності. Учні повинні вчитися рефлексувати (аналізувати) власну діяльність, оцінювати її, порівнювати досягнуті результати на уроці з очікуваними.

10. При оцінюванні учнів враховувати саме набуття ними предметних компетентностей, умінь вирішувати проблеми, пов'язані з даною навчальною темою.

Етапи конструювання вчителем сучасного уроку в контексті компетентнісного підходу

Етап актуалізації опорних знань учнів

Мета: визначити рівень попередньої підготовленості учнів, що стосується теми, актуалізувати знання, що потрібні для введення нового матеріалу, активізувати мислення учнів.

Формувати групи компетентностей: соціально-трудова, загальнокультурна, вміння вчитися. Інформаційну.

Методи: фронтальна бесіда, усне опитування, робота зі схемами, рисунками, метод прогнозування, робота з текстом підручника, самоперевірка за зразком тощо.

Прийоми: «Інтрига», «Дивуй!», «Фантастична добавка», «Відстрочена загадка», заповнення кросвордів, «Альтернатива», «Світлофор», «Мозковий штурм», «Асоціація», «Зайве слово», «Назви відповідь», «Пошук загального», «Групування слів», «Лото», «Зашифровки», «Незакінчені речення», гра «Так чи ні» тощо.

Форми навчання: індивідуальні, парні, групові, фронтальні.

Засоби: диктанти, тести, ІКТ, навчальні та наочні посібники, підручник, таблиці, моделі тощо.

Етап мотивації

Мета: стимулювати інтерес і бажання займатися певними навчальними діями.

Методи: комунікативна атака (**прийоми методу** – ефектна цитата, театралізація, незвична дія, парадокс, розповідь притчі, опис ситуації з власного життя. цікаве запитання); доведення та переконання (**прийоми методу** – звернення до почуттів, бесіда, застереження); сугестія (навіювання) (**прийоми методу** – періодичне повторення однієї думки, інтонаційне підкреслення важливих моментів пояснення; динамічність викладу матеріалу); метод подолання перешкод (**прийоми методу** – завдання на розв’язання певних навчальних ситуацій, що неможливо виконати без вивчення матеріалів з теми; стимулювання часом (обмеженість у часі), удавана недовіра до учнів (наголошено на складності завдання та низька ймовірність його виконання); метод мотиваційних питань (**групи питань:** «Акцент на темі уроку», «Звернення уваги на особистість учня», «Нагадування про зовнішні мотиви»).

Етап засвоєння нових знань

Мета: допомогти учням засвоїти факти та основні ідеї вивчуваного матеріалу; забезпечити якість вивчення нового матеріалу, формувати вміння виділяти головне, актуалізувати, порівнювати, зіставляти, забезпечити диференційований підхід, встановити зв’язки між засвоєними та новими знаннями.

Формувати групи компетентностей: соціально-трудова, інформаційну, загальнокультурну, уміння вчитися.

Методи: пояснення, розповідь учителя, коментоване читання тексту підручника, проблемний виклад матеріалу, семінар-практикум, фронтальна бесіда, дискусія, робота з книгою, посібниками, схемами, таблицями, рисунками, моделями, демонстрація презентацій.

Прийоми: «Асоціації», «Мозкова атака», створення проблемної ситуації, використання яскравих афоризмів, порівнянь, образів, «Знаємо-бажасмо дізнатися-дізналися», «Моделі, що ожили», «Снігова грудка», «Ажурна пилка», «Акваріум», «Броунівський рух», «Два-чотири-всі разом», «Навчаючи-учусь», «Павучки», «Місткий кошик» тощо.

Форми навчання: парна, групова, індивідуальна, колективна, фронтальна.

Засоби: ІКТ, підручники, посібники, довідники, інформаційні таблички, роздавальний матеріал, таблиці, моделі тощо

Етап формування та вдосконалення вмінь і навичок

Мета: формувати вміння практичного застосування знань, умінь і навичок, формувати й удосконалювати вміння й навички у стандартах прямого й успішного руху до накресленої мети, забезпечити ситуацію вибору, формувати вміння розв'язувати типові завдання, формувати творчі вміння, переносити знання і способи діяльності, життєвого досвіду в нову ситуацію.

Формувати групи компетентностей: соціально-трудову, інформаційну, загальнокультурну, соціально-трудову, уміння вчитися.

Методи: практичні роботи, розв'язування завдань за зразком, метод коментування, робота з підручником та різними джерелами інформації.

Прийоми: «Асоціативний ряд», «Синтез думок», «Альтернатива», «Коментування», «Навчаючи – учусь», «Карусель», «Поєдинок», «Інтелектуальний тур», змагання тощо.

Форми навчання: парна, групова, індивідуальна, колективна, фронтальна.

Засоби: ІКТ, математичні диктанти, тести, навчальні та наочні посібники, роздавальний матеріал, схеми тощо.

Етап контрольнo-коригувальний

Мета: організувати і підтримати безперервний зворотний зв'язок, одержати своєчасну інформацію про успішність просування у навчанні всіх

учнів, спостерігати за процесом засвоєння та застосування знань, умінь і навичок, здійснювати моніторинг навчальних досягнень учнів

Формувати групи компетентностей: соціально-трудова, загальнокультурна.

Методи: спостереження, дискусія, створення проблемної ситуації тощо.

Прийоми: «Світлофор настрою», «Зворотний зв'язок», «Релаксаційні вправи», рефлексія тощо.

Форми навчання: індивідуальна, парна, фронтальна, колективна.

Засоби: ІКТ, завдання для моніторингу рівня знань, навчальні та наочні посібники тощо.

Етап узагальнення і систематизації знань, умінь і навичок

Мета: узагальнити і систематизувати знання, уміння і навички, установити загальні зв'язки в матеріалі, що дозволяє побачити учням тему (розділ) в цілому.

Формувати вміння застосовувати набуті знання під час розв'язування завдань різного рівня складності, формувати потребу до постійної самоосвіти, продуктивної творчої діяльності.

Формувати групи компетентностей: соціально-трудова, загальнокультурна.

Методи: порівняння, узагальнення, усна розповідь, бесіда, вступні, оглядові

Прийоми: «Шпаргалка», «Пошта», «Я – вчитель», «Інтелектуальне лото», «Ділова гра», «Аукціон ідей», «Творча робота», «Учені та їхні відкриття», «Фантастичні фігури» тощо.

Форми навчання: індивідуальна, парна, фронтальна, колективна.

Засоби: ІКТ, навчальні та наочні посібники, інформаційні картки, тести тощо.

Психологічний супровід

Мета: врахувати психофізіологічні особливості учнів, розвивати пізнавальні процеси (пам'ять, увагу, сприймання, мислення, мовлення, уяву тощо) формувати пізнавальний інтерес, створити позитивно-емоційний

настрій і психологічно комфортні умови, сприяти позитивному ставленню учнів до навчання.

Методи: інтерактивні, ігрові, релаксаційні тощо.

Прийоми: «Світлофор настрою», «Навіювання», «Відстрочена відгадка», «Бліцопитування», «Релаксаційні вправи», «Зворотний зв'язок» тощо.

Форми навчання: індивідуальні, парні, групові, фронтальні, колективні.

Засоби: ІКТ, інформаційні таблички тощо.

Етап підсумків уроку

Мета: встановити відповідність між поставленими цілями та результатами, вчити учнів аналізувати власну навчальну діяльність, оцінювати її, порівнювати досягнуті результати на уроці з очікуваними.

Методи: інтерактивні, ігрові, релаксаційні тощо.

Прийоми проведення рефлексії: усна рефлексія: висловлення думок у формі оповідання, діалогу тощо, «Підведемо підсумки» (на уроці я... дізнався, зрозумів, навчився, змінив своє ставлення до... тощо), «Незакінчене речення», письмова рефлексія: есе, синквейн, щоденник, кольорова феєрія тощо.

*Обов'язково на кожному уроці проводити фізкультхвилинки як один із способів формування **здоров'язберезувальної** компетентності.*

Самоаналіз уроку

За наслідками уроку учитель повинен проводити його самоаналіз.

Пам'ятка-алгоритм для самоаналізу уроку в контексті компетентнісного підходу

1. Назвіть тему уроку. Яке місце даного уроку в темі, розділі, курсі? Його зв'язок із попередніми уроками.

2. Сформулюйте мету уроку. На розвиток яких компетентностей були спрямовані цілі уроку? Чи були вони досягнуті в процесі уроку? Чи були сформульовані очікувані результати навчальної діяльності? Порівняйте досягнуті результати уроку з очікуваними.

3. Якими шляхами забезпечено формування компетентностей?

4. Назвіть тип уроку. Обґрунтуйте його вибір.
  5. Обґрунтуйте доцільність вибраної структури уроку. Чи була вона раціональною для цілереалізації?
  6. Чи раціонально розподілений час, відведений на всі етапи уроку?
  7. Назвіть технології, методи, форми, прийоми організації навчальної діяльності на уроці. Обґрунтуйте їх вибір та поєднання для реалізації цілей. Наскільки вони сприяли реалізації діяльнісного і особистіно-орієнтованого підходів?
  8. Чи наявна мотивація навчальної діяльності на уроці? Які прийоми були використані для її формування?
  9. Які засоби навчання застосовувались? Обґрунтуйте їх доцільність.
  10. Чи наявний диференційований підхід на уроці до учнів? Обґрунтуйте необхідність його застосування.
  11. Чи використано елементи самоосвіти, саморозвитку, самовиховання? Наскільки ефективно організовано самостійну роботу учнів на уроці?
  12. Як було організовано контроль (самоконтроль, взаємоконтроль) засвоєння знань, умінь і навичок? В яких формах і якими методами цей контроль здійснювався?
  13. Які елементи в ході уроку були найбільш вдалимими?
  14. *Чи вдалося повною мірою реалізувати всі поставлені завдання? Якщо не вдалося, то чому? Які висновки необхідно зробити на майбутнє?*
- У щоденнику записується вся інструктивна інформація, отримана студентом під час практики; результати його дослідницької діяльності та виконання індивідуальних завдань. На підставі виконання індивідуального плану та записів у щоденнику студент складає звіт про виконання практики.

Особливості організації освітнього процесу

Студент-практикант має пам'ятати про особливості організації освітнього простору.

Педагогіка партнерства

Головним завданням педагогіки партнерства є подолання інертності мислення, перехід на якісно новий рівень побудови взаємовідносин між

учасниками освітнього процесу. Це завдання реалізується у спільній діяльності учителя і учнів, учителя і батьків, якою передбачається взаєморозуміння, спільність інтересів і прагнень із метою особистісного розвитку школярів.

Утілюючи педагогіку партнерства, вчителю необхідно не лише використовувати у своїй роботі стандартні методи і форми організації освітнього процесу, а й більшою мірою виявляти ініціативу і спрямовувати навчання і виховання таким чином, щоб дитина була залучена до спільної діяльності (переборення пізнавальних утруднень у колективній творчій діяльності; реалізація диференційованого навчання; застосування методики випереджувального навчання; самоаналіз у процесі індивідуального і колективного підбиття підсумків діяльності учнів; колективна творча виховна діяльність).

Створення спільноти в класі

Практика ранкових зустрічей – одна з успішних; вона допомагає вчителю спільноту в класі.

Ранкова зустріч сприяє налагодженню взаємин між дітьми і дорослими, які формують відчуття колективу в кожного з його членів. Формування спільноти стає ефективнішим, коли вчитель виконує роль фасилітатора (фахівця, який допомагає забезпечити успішну групову комунікацію, але не намагається жорстко контролювати цей процес). У такому разі ранкова зустріч стає інтерактивною і невимушеною. Під час проведення практики ранкових зустрічей відбувається розвиток важливих навичок учнів, зокрема спілкування, академічних і соціальних умінь. Крім того, ця практика сприяє створенню у класі сприятливого настрою та позитивній поведінці.

Особистісно орієнтована модель освіти

Упровадження особистісно орієнтованої моделі освіти основане на ідеології дитиноцентризму.

Дитиноцентризм – це максимальне наближення навчання і виховання конкретної дитини до її сутності, здібностей і життєвих планів. Актуальними для НУШ є такі ідеї дитиноцентризму:

- створення навчального середовища, яке б перетворило навчання на яскравий елемент життя дитини;
- практична спрямованість навчальної діяльності, взаємозв'язок особистого розвитку дитини з її практичним досвідом;
- відмова від спрямування освітнього процесу на середнього учня і обов'язкове врахування інтересів кожної дитини;
- забезпечення свободи і прав дитини в усіх проявах її діяльності, врахування її вікових та індивідуальних особливостей, забезпечення морально-психологічного комфорту дитини.

Структура освітнього процесу

У початковій школі виділено два цикли навчання: перший – адаптаційно-ігровий (1–2 класи); другий – основний (3–4 класи).

Метою першого циклу навчання є природне входження дитини у шкільне життя, послідовна адаптація до нового середовища. Особливості цього циклу такі:

- навчальне завдання і час на їхнє виконання залежить від індивідуальних особливостей школярів;
- навчальний матеріал можна інтегрувати у змісті споріднених предметів;
- обсяг домашніх завдань слід обмежити;
- навчання слід організовувати через діяльність, ігровими методами як у класі. Так і поза його межами;
- запроваджено описове формувальне оцінювання; найважливіше завдання вчителя – підтримувати в кожному учневі впевненість і мотивацію до пізнання.

Метою другого циклу навчання є здійснення навчального процесу з концентрацією педагогічної уваги на формуванні в учнів відповідальності і самостійності; підготовка до успішного навчання в основній школі. Його суттєвими ознаками є:

- використання у процесі навчання методів, які вчать здійснювати самостійний вибір, пов'язувати вивчене з практичним життям, враховують індивідуальність учня;
- впровадження предметного навчання;

- частина предметів може передбачати оцінювання.

Здійснення виховного процесу

Пріоритетне значення у розбудові нової школи має завдання щодо формування в учнів системи загальнолюдських цінностей – морально-етичних (гідність, чесність. Справедливість, турбота, повага до життя. Повага до себе до інших людей) та соціально-політичних (свобода, демократія, культурне різноманіття, повага до рідної мови і культури, патріотизм, шанобливе ставлення до довкілля, повага до закону, солідарність, відповідальність).

Центральним в освіті має бути виховання в учнів відповідальності за себе, за добробут нашої країни.

У здійсненні виховного процесу слід брати до уваги такі організаційні орієнтири:

- виховання не зводиться до окремих виховних занять;
- до створення виховного середовища залучається весь колектив школи;
- учитель є взірцем людини вихованої, своїм прикладом він надихає і зацікавлює дитину;
- у плануванні діяльності враховують індивідуальні нахили і здібності кожної дитини, створюють належні умови для їх реалізації;
- співробітництво з позашкільними закладами освіти;
- активне залучення до співпраці психологів і соціальних педагогів;
- налагодження постійного діалогу з батьківською спільнотою.

Практикант самостійно планує і проводить усі уроки за розкладом. Плани-конспекти опрацьовуються детально за структурою, рекомендованою кафедрою. Виконує план класного керівника, всі завдання з педагогіки, психології, методик; веде документацію.

Консультації до проведення зазначеної роботи практикант одержує у вчителя і у методистів.

У процесі педагогічної практики студенти накопичують необхідний матеріал для написання магістерських робіт, наукових доповідей тощо.

Вся робота фіксується практикантом у щоденнику – відвідані уроки, аналіз їх; конспекти своїх уроків; виховні заходи; індивідуальна робота з

учнями; позакласна робота; бесіди з учнями та батьками тощо. Упродовж практики методисти вибірково перевіряють щоденники. Щоденник студента – це основний звітний документ, в якому відбиті весь зміст та результати роботи.

Під час педпрактики студенти проводять певну роботу з особливими учнями. Якість навчальної роботи студентів вимірюється результатами успішності таких учнів.

На кінець педпрактики студент-практикант складає звіт про її проходження.

Навчально-дослідницька діяльність студента-практиканта

Під час педагогічної практики студенти виконують завдання навчально-дослідницької діяльності.

Навчально-дослідницька діяльність – це форма організації навчально-виховної роботи, яка пов'язана з вирішенням студентами творчого, дослідницького завдання, що стосується освітнього процесу в початковій школі із заздалегідь невідомим результатом.

Основною метою дослідницької діяльності в освіті є не тільки кінцевий результат (знання), але й сам процес, у ході якого розвиваються дослідницькі здібності студентів внаслідок набуття ними нових знань, умінь і навичок та тренування уже розвинутих.

Дослідницьким методом передбачається організація пошукової пізнавальної діяльності шляхом постановки педагогом пізнавальних і практичних завдань, котрі вимагають самостійного творчого вирішення. Крім творчого застосування наявних знань і вмінь, дослідницький метод покликаний навчити оволодінню способами пошуку знань, розвивати креативні нахили і здібності кожного.

Застосування дослідницького методу під час практики передбачає:

– спостереження фактів і явищ освітнього процесу в класі (за змістовими лініями мовно-літературної, математичної, природничої та ін. освітніх галузей);

– постановку проблеми (наприклад: досліджуємо медіа на уроках української мови та читання);

- виявлення зв'язків певного явища або проблеми з іншими (наприклад: використання медіа під час вивчення мовних явищ або використання медіа для ознайомлення з творами дитячої літератури);
- формулювання і пояснення рішення (наприклад: дослідити використання медіа у процесі засвоєння мовних і мовленнєвих розділів з української мови та читання);
- добір і застосування методів і прийомів для вирішення проблеми (наприклад: емпіричні методи дослідження);
- перевірку результатів (наприклад: проведення підсумкових діагностичних робіт);
- практичні висновки про можливе використання одержаних знань (звіт).

За результатами дослідження підготувати звіт або презентацію.

На оцінку педпрактики впливають уміння практиканта:

- обґрунтувати проблему, виявлену в навчально-виховному процесі;
- поставити мету дослідження;
- створити сприятливі педагогічні умови для зацікавленості учнів у виправленні ситуації;
- визначити і забезпечити застосування необхідних методів, прийомів, засобів і форм навчання;
- перевірити результати обраної технології навчання, зробити висновки;

підготувати презентацію, що охоплює етапи концептуального проектування (назва навчально-дослідницької роботи, визначення спрямованості, мети); безпосереднього проектування (створення основних інформаційних компонентів – текстових фрагментів, графічних об'єктів, наповнення їх відповідним змістом; реалізації й аналізу результатів.

Особливості організації успішної інклюзії

Розрізняють вужче і ширше розуміння інклюзивної освіти. Вужче розуміння інклюзії – це «включення» дітей із порушеннями психофізіологічного розвитку та дітей з інвалідністю у загальноосвітні навчальні заклади. Ширше розуміння інклюзивної освіти полягає у

позитивному ставленні до багатомірності учнів. Цінуванні та врахуванні відмінностей кожного учня. Спільними для всіх визначень інклюзивної освіти є такі положення:

- В основі інклюзивної освіти – підхід, що базується на забезпеченні права на освіту для всіх дітей, у тому числі дітей із соціально вразливих груп.
- Позитивне сприйняття багатомірності – сприйняття індивідуальних відмінностей учнів як корисного ресурсу, а не проблеми.
- Максимально значуща участь в освітньому процесі. А не лише фізична присутність у класі.
- Виявлення й усунення бар'єрів (фізичних, інформаційних, інституційних та негативного/упередженого ставлення).

Закон України «Про освіту» подає таке визначення термінів:

інклюзивне навчання – система освітніх послуг, гарантованих державою, що базується на принципі недискримінації, врахуванні багатоманітностей людини. Ефективному залученні та включенні до освітнього процесу всіх його учасників;

інклюзивне освітнє середовище – сукупність умов, способів і засобів їх реалізації для спільного навчання, виховання та розвитку здобувачів освіти з урахуванням їхніх потреб та можливостей;

особа з особливими освітніми потребами – особа, яка потребує додаткової постійної чи тимчасової підтримки в освітньому процесі з метою забезпечення її права на освіту.

Якщо в класі є дитина з особливими освітніми проблемами, учитель має пам'ятати такі важливі аспекти організації успішної інклюзії:

- додаткова допомога з боку асистента вчителя;
- необхідність розроблення індивідуальної програми розвитку для дитини з особливими освітніми потребами;
- особливості організації фізичного середовища. Яке має відповідати принципам універсального дизайну;
- співпраця з додатковими фахівцями, зокрема з учителем-логопедом, практичним психологом, соціальним педагогом та ін.;
- розуміння особливостей співпраці з батьками дитини з особливими освітніми потребами.

Принцип соціальної інклюзії: вчителі моделюють цінності й поведінку, що підтримує права людини, соціальну інклюзію і розбудову демократичної спільноти.

Основними завданнями щодо організації успішної інклюзії є:

- розвиток навички соціально-педагогічної діяльності: створення соціального паспорту класу;
- підготовка вчителя до проведення уроків в інклюзивному класі, індивідуальної навчальної програми для дітей з особливими освітніми потребами;
- формування умінь співпрацювати з командою фахівців школи.

Якщо у школі є інклюзивний клас, то студент ознайомлюється з роботою вчителя та асистента вчителя, які працюють з дітьми з особливими освітніми потребами.

Рекомендовано ознайомитися:

- з архітектурою школи; з матеріальною базою класу;
- з системою роботи вчителя інклюзивного навчання: тематичне, поурочне планування, розробка програми розвитку та індивідуальної навчальної програми для учня з особливими освітніми потребами;
- з системою роботи команди фахівців: психолога, соціального педагога/працівника, дефектолога та інших.

Для ефективного планування робочого часу визначити такі форми спільного викладання:

- учитель викладає, асистент допомагає;
- паралельне викладання;
- диференційоване викладання;
- викладання в команді.

У процесі спостережень практиканти мають:

- проаналізувати уроки в інклюзивному класі;
- підготувати і провести уроки за індивідуальною програмою розвитку учнів з особливими освітніми потребами;
- провести індивідуальну роботу з учнями з особливими освітніми потребами;

**Методичні рекомендації до оформлення звітних документів
практики**

Рівненський державний гуманітарний університет
Педагогічний факультет
Кафедра теорії і методик початкової освіти

Звітна документація
виробничої (педагогічної) практики
здобувача вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня за спеціальністю «Початкова освіта»

Прізвище, ім'я, по батькові здобувача _____

Курс _____ група _____

Місце практики _____

Терміни практики _____

Груповий методист _____

Рівне – ..... рік

Зразок оформлення титульної сторінки щоденника

Щоденник
здобувача-практиканта _____ _____ факультету _____ курсу _____ групи
Місце педпрактики _____
Терміни педпрактики _____
Груповий методист _____ _____
Педагог _____
Психолог _____
Методист з мовно-літературної освітньої галузі _____
Методист з математичної освітньої галузі _____
Методист з «Я досліджую світ» _____
Методисти з мистецької освітньої галузі _____
Методист з технологічної освітньої галузі _____
Методист з фізкультурної освітньої галузі _____
Директор школи _____
Заступник директора з навчальної роботи _____
Вчитель _____
Адреса школи: Телефони:

Схема
звіту здобувача-практиканта

Звіт

про виробничу (педагогічну) практику
здобувача ___ курсу _____ групи _____ факультету

_____ (прізвище, ім'я, по батькові)

Місце проходження практики – _____

Терміни – _____

Здобувач _____ групи

_____ факультету _____ проходив педагогічну
практику в ЗЗСО № _____. Груповий методист _____

Зміст звіту:

Оцінка організації педпрактики. Кількісні характеристики практики: кількість відвіданих уроків; кількість проведених уроків; кількість проведених виховних заходів.

Загальна характеристика матеріальної бази школи, класу; узагальнення змісту навчально-виховної роботи вчителя того класу, в якому працював студент-практикант. Зміст роботи протягом першого тижня проходження практики.

Виконання індивідуального плану роботи.

Виконання навчальної роботи в школі у відповідності з індивідуальним планом: з яких предметів і з якого розділу шкільного курсу проведено уроки, в яких класах, оцінки, позитивні сторони і недоліки; підготовка і проведення яких уроків викликають труднощі і чим вони обумовленні; як долали труднощі; які дидактичні завдання розв'язувались у процесі педпрактики; що зроблено, щоб навчити школярів самостійно оволодівати знаннями; яка робота проводилась із слабкими учнями, з відмінниками і з тими, хто виявляє підвищений інтерес до вивчення окремих дисциплін.

Аналіз методичної роботи, виконаної студентом-практикантом в класі. Як вивчається передовий досвід роботи вчителів в школі, з яких

проблем? (Навести конкретні приклади). Участь у роботі спільноти вчителів початкових класів.

Робота з батьками.

Науково-дослідна робота (опис спостережень, експериментів за темою наукових досліджень, вивчення літератури з теми).

Громадська робота.

Які вміння і навички набули в процесі ознайомчої практики. На що, на вашу думку, слід більше уваги звертати на аудиторних заняттях. Загальні висновки про проходження практики, її значення для формування пропозиції щодо удосконалення змісту й організації практики. Ваше ставлення до професії вчителя. Пропозиції щодо вдосконалення змісту і організації педпрактики. Чи одержали ви задоволення від цієї роботи, які при цьому зустріли труднощі?

Зразок оформлення індивідуального плану

«Затверджую»

Груповий методист _____

« _____ » _____ 20..... р.

Індивідуальний план роботи

здобувача _____

(прізвище, ім'я, по батькові)

на період виробничої (педагогічної) практики

Тиждень	Дата	Зміст роботи	Відмітка про виконання
I-ий			

Основні напрямки роботи, за якими опрацьовується індивідуальний план:

1. Вивчення учнів класу.
2. Планування й проведення уроків, заходів і позакласних занять.
3. Робота з батьками.
4. Участь у методичній роботі школи.
5. Науково-дослідна робота з теми кваліфікаційної роботи (констатувальний експеримент, елементи формуального, перевірка ефективності експериментальних методик – частково, опрацювання експериментального дидактичного матеріалу тощо.).
6. Аналізи уроків.
7. Самоаналіз.

На останній сторінці індивідуального плану має бути дата та підпис студента-практиканта.

Зразок оформлення титульної сторінки залікового уроку

**Конспект
залікового уроку української мови та читання**

Тема: _____

Школа, клас _____

Дата _____
(число, рік)

Здобувач-практикант _____
(прізвище, ім'я, по батькові)

Підпис методиста _____

Оцінка _____

Підпис вчителя _____

Аналогічно оформляється і перша сторінка позакласних заходів.

Зразок психолого-педагогічного аналізу уроку
Психолого-педагогічний аналіз уроку

Школа _____ Клас _____ Дата _____

Учитель _____

(прізвище, ім'я, по батькові)

Предмет _____

Тема _____

Мета _____

1. Загальна характеристика уроку

Мета і тип уроку, місце в загальній системі уроків з теми.

Оцінка планування навчально-виховних завдань уроку. Засвоєння яких знань і формування яких навичок і умінь передбачається на уроці? Чи відповідає дібраний матеріал і форми роботи досягненню поставлених завдань? Способи розв'язання дидактичних, виховних і розвивальних завдань на різних етапах уроку.

Доцільність змісту уроку на різних етапах, оптимальність змісту. Чи сприяє він розв'язанню виховних завдань, розвитку пізнавальних здібностей учнів?

Організація уроку. Прихід учнів на урок, їх готовність до роботи. Організація (мобілізація уваги, вимоги до підготовки робочих місць). Готовність класного приміщення.

Зміст і методика вивчення нових знань. Науковість, зв'язок з життям, виховний і розвивальний характер. Обсяг і система знань, які повідомляє вчитель, методи викладання. Систематичність, послідовність, зв'язок з раніше вивченим.

Роль і місце проблемного вивчення матеріалу в системі роботи на уроці. Постановка проблемних запитань, пізнавальних завдань, творення проблемних ситуацій. Аналіз самостійної пізнавальної діяльності учнів, її форми.

Активізація пізнавальної діяльності учнів, способи підтримки інтересу і уваги учнів на всіх етапах. Залучення учнів до творчої роботи під

час сприйняття і осмислення нового матеріалу. Роль і місце наочності, ефективність застосування.

Методика обліку знань учнів у процесі вивчення нового матеріалу.

Зміст і методика закріплення виучуваного матеріалу, методи і прийоми. Вправи, їх доступність, поступовість, цілеспрямованість, відповідність характеру виучуваного матеріалу дидактичним завданням уроку. Застосування диференційованих завдань.

Використання засобів наочності різних видів, відповідність їх навчальним завданням уроку, ефективність методичних прийомів, засобів і форм роботи під час закріплення.

Зміст і методика домашнього завдання. Інструктаж про його виконання. Підготовка учнів до його виконання.

2. Характеристика пізнавальної діяльності учнів

Увага. Використання вчителем загальнопсихологічних принципів організації уваги на уроці. Прийоми організації уваги. Зовнішній вигляд учителя, міміка і пантоміміка, доброзичливий тон. Образність мовлення. Ритм і темп уроку, яскравість і новизна наочних посібників. Емоційна насиченість уроку. Забезпечення стійкої уваги на різних етапах уроку, використання перенесення уваги.

Пам'ять. Прийоми актуалізації одержаних раніше знань. Забезпечення розвитку всіх типів пам'яті.

Сприйняття. Установа на сприйняття нового матеріалу.

Мислення. Створення проблемної ситуації на початку оволодіння новим матеріалом. Спонування до формулювання завдання самим учнем. Активність учнів, що викликана інтересом, пошуками нових розв'язань, системою запитань вчителя. Опора на колективне мислення учнів класу єдиною смисловою системою питань. Залучення уваги класу до відповідей учнів. Використання учнями теоретичних знань для висновків і узагальнень. Шляхи формування нових понять. Труднощі під час засвоєння нових знань.

Особистість. Ставлення учнів до відповідей товаришів і оцінок учителя. Як у процесі навчальної діяльності формувались інтелектуальні, вольові та інші властивості особистостей?

3. Характеристика діяльності вчителя.

Знання матеріалу. Методична майстерність. Захопленість предметом. Педагогічний такт. Мовлення (дикція, темп, культура мовлення, образність, емоційність).

Висновки.

Урок проведено на (високому, задовільному, низькому) науковому та методичному рівнях.

Доступність викладу матеріалу на уроці (повна, обмежена, погана).

Послідовність і логічність висновків (чітка, слабка, відсутня).

Оптимальність поєднання різних методів навчання (висока, слабка, відсутня).

Раціональне використання часу на уроці.

Знання учнів (хороші, задовільні, слабкі, відсутні).

Досягнення мети, поставленої вчителем на уроці (досягнуто повністю, частково, не досягнуто).

**Орієнтовний зміст психолого-педагогічної характеристики
школяра як члена колективу
Характеристика**

учня _____ класу _____ школи _____
міста _____ за _____ навчальний рік

Загальні відомості про школяра (вік, стан здоров'я).

Характеристика умов сімейного виховання учнів. Що сприяє або заважає успішно вчитися?

Характеристика класного колективу, членом якого є учень.

Успішність, увага на уроках, систематичність виконання домашніх завдань, ставлення до навчання, трудової діяльності, інтерес до окремих предметів. Інтереси школяра.

Участь у громадському житті, виконання доручень. Поведінка в класному і шкільному колективі, зміст і характер дружби і товаришування.

Розумовий розвиток. Мислення (кмітливість, швидкість, самостійність, критичність, послідовність), особливості сприйняття. Вміння самостійно аналізувати, порівнювати, узагальнювати, проводити аналогію. Увага (стійкість, розподіл, переключення, розсіяність, причини її). Особливості пам'яті (тип пам'яті, особливості запам'ятовування). Культура мовлення (багатство словника, вміння висловлювати свої думки в усній і письмовій формах).

Емоційно-вольові якості учня. Ступінь емоційної збудливості учня, швидкість і зміни емоцій. Моральні і естетичні почуття. Вольові особливості (цілеспрямованість, самостійність, ініціативність, витримка, сміливість, рішучість, настирливість, самовладання). Вплив почуттів на процес навчання.

Темперамент і характер школяра, особливості темпераменту (жвавість, урівноваженість, збудженість, витримка). Риси характеру (цілеспрямованість, чесність, наполегливість, організованість, самостійність в роботі, скромність, самокритичність, чуйність). Культура поведінки.

Риси характеру, які виявляються в ставленні до навчання (старанність, дисциплінованість), до класу і школи (переживання успіхів і невдач свого класу і школи), до громадських обов'язків і доручень (почуття

відповідальності за виконану роботу), до праці (працелюбність, добросовісність), до товаришів, дорослих (доброта, товариськість), до речей (акуратність чи неохайність), до самого себе (самолюбство, скромність, соромливість).

Здібності (загальні і спеціальні). Здібності, що найбільш виділяються: музичні, математичні, організаторські.

Що зроблено студентом-практикантом по вихованню учня через колектив, а також в результаті індивідуального впливу. Ефективність виконаної роботи.

Педагогічні висновки. Вказати першочергові завдання і форми роботи по покращенню навчання і виховання учня (зі сторони вчителя, батьків, класного колективу).

Підпис студента-практиканта _____ Підпис учителя _____

Схема психолого-педагогічної характеристики класного колективу

1. Загальні дані про клас. Загальна характеристика успішності та навчальної дисципліни. Соціальний стан батьків. Зв'язки класу з іншими групами і колективами.

2. Спрямованість класного колективу: мета, зміст і мотиви основних видів колективної діяльності, характеристика моральної атмосфери у класі:

а) навчальна діяльність (рівень загального розвитку учнів, коло інтересів). Вимоги до навчальної діяльності. Негативні і позитивні прояви взаємодії в навчальній роботі (взаємодопомога або списування, підказування тощо);

б) трудова діяльність: суспільно-корисна праця та її місце в житті колективу, види праці і характер її виконання, прояв дисципліни і свідомості в праці;

в) громадська діяльність класу;

г) інші види діяльності: інтерес до мистецтва, літератури, спорту, відвідування театрів, участь в диспутах, конференціях, обговорення кінофільмів тощо.

3. Характер відносин в колективі: спільна діяльність, інтереси, система взаємовідносин, взаємини між хлопчиками і дівчатками, найбільш авторитетні учнів класі, ставлення класу до учнів з фізичними вадами; загальні моральні норми, правила, характерні випадки порушень правил, їх причини та засоби впливу на порушників, з боку класного керівника і учнівського колективу.

4. Коротка характеристика виборного активу класу та його діяльності. Неофіційний актив класу і його взаємовідносини з офіційним.

5. Педагогічне керівництво класним колективом (вплив особистості класного керівника, вчителів, батьків на колектив; ставлення класу до них; авторитет серед учнів). Здійснення індивідуального підходу до учнів і загальний стиль педагогічного керівництва.

6. Висновки: характеристика рівня розвитку класного колективу. Основні недоліки в організації життя колективу, міжособистісних стосунків і

шляхи їх подолання. Можливість використання класного колективу для виховного впливу на окремих учнів. Рекомендації щодо поліпшення роботи з організації і згуртування класного колективу, створення сприятливого психологічного мікроклімату для кожного учня. Примітка: кожне положення психолого-педагогічної характеристик повинно бути підтверджене прикладами з власних спостережень та проведених психолого-педагогічного досліджень.

Розробка власної практичної теорії студента-практиканта – професійна ідентичність.

Мета: пошук і розуміння власних навичок, компетентностей, сильних сторін і напрямів розвитку; саморефлексія, самооцінювання, мотивація, залучення, розширення можливостей; посилення віри у свої сили та впевненості в собі (особистої та професійної).

Завдання:

1. Заповніть SWOT–таблицю, поміркуйте над вашими сильними і слабкими сторонами, можливостями та загрозами як вчителя. (Див. таблицю 1).

S= сильні сторони; W= слабкі сторони; O= можливості; T= загрози.

Таблиця 1

SWOT, які ви маєте?

Сильні сторони	Слабкі сторони / напрямки, що потребують розвитку
-Ваші риси характеру, компетентності, навички як учителя	Над якими сторонами вашої особистості як учителя треба працювати
Можливості	Загрози

-як учителя	-як можна запобігти загрозам
-------------	------------------------------

За бажанням можете пройти тест, який допоможе вам дізнатися про свої сильні сторони: дослідження сильних сторін характеру - це безкоштовне самооцінювання, яке вимагає менше 15 хвилин і надає безліч інформації, покликаної допомогти вам зрозуміти свої найкращі якості. (<https://viacharacter.org/> Інститут характеру).

2. Напишіть есе (1-2 сторінки) про себе як вчителя – професійна ідентичність. (Моє професійне кредо. Що впливає на мою викладацьку діяльність/моє вчителювання? Який мій ідеал хорошого вчителя/викладача? Яке його походження? Які цінності керують моєю викладацькою/ шкільною діяльністю? Які переконання впливають на мою роботу? Як мій власний шкільний досвід визначає мою діяльність учителя? Що я думаю про навчання, знання, навички та гуманність? тощо).

3. Поміркуйте над своєю власною теорією - який я вчитель, які цінності та переконання відображені в моєму викладанні, як я сприймаю своє викладання, як знання та навички відображаються в моєму викладанні? Заповніть таблицю 2.

Таблиця 2

Моя практична теорія – професійна ідентичність

Цінності	Переконання	Досвід	Знання, компетентності, дослідження, теорії

--	--	--	--

4. Складіть інтелект-карту своєї практичної теорії (ваше власне бачення, проявіть творчість, креативні ідеї). Наприклад, рольова карта викладацької діяльності.

Самоаналіз здобувача за підсумками практики

П.І.П здобувача _____

Група _____

Школа _____ клас _____

П.І.П. учителя _____

1. Рівень підготовки класу
2. Як здійснюється диференційований підхід у процесі навчання (робота зі слабкими й обдарованими дітьми)?
3. Як реалізуються ідеї співробітництва на уроці і в позаурочний час?
4. Які технології використовував вчитель на уроці?
5. Як часто вчитель використовував наочність?
6. Найкращі творчі справи в класі.
7. Чи готові Ви працювати за спеціалізацією?
8. На що необхідно звернути увагу при подальшій підготовці студентів.
9. Чого нового навчилися на практиці?
10. Труднощі при підготовці і проведенні виховної роботи.
11. Які труднощі виникали у роботі з батьками?
12. З якими труднощами в навчально-виховному процесі Ви зустрілися? Чим Ви задоволені? Що б Ви хотіли змінити?
13. Загальні висновки і побажання з теоретичної та практичної підготовки студентів до самостійної роботи.

Рекомендації здобувачам освіти у таблицях

Таблиця 3

Ролі студента-практиканта в школі, їх функції та очікувані результати

Роль студента-практиканта	Основні функції	Очікувані результати
Спостерігач	Відвідування уроків учителя; аналіз методів і прийомів навчання; спостереження за поведінкою учнів; ведення щоденника практики	Сформоване уявлення про організацію освітнього процесу в початковій школі
Помічник учителя	Підготовка дидактичних матеріалів; допомога в організації роботи учнів; підтримка індивідуальної та групової діяльності	Набуття практичних умінь організації уроку та роботи з класом
Учитель	Планування та проведення уроків; застосування сучасних методик; використання формувального оцінювання; самоаналіз занять	Формування професійної компетентності та педагогічної впевненості
Вихователь	Проведення виховних заходів і класних годин; формування ціннісних орієнтацій; створення позитивного психологічного клімату	Розвиток виховної компетентності та навичок роботи з дитячим колективом
Партнер у взаємодії	Комунікація з учнями; співпраця з учителем-наставником та адміністрацією; участь у взаємодії з батьками; дотримання педагогічної етики	Сформовані комунікативні та соціальні компетентності
Дослідник	Аналіз педагогічних ситуацій; узагальнення досвіду; педагогічна рефлексія; використання результатів у навчально-науковій діяльності	Розвиток аналітичного мислення та дослідницьких умінь
Професіонал, який	Дотримання професійних стандартів; відповідальне	Усвідомлення професійної ролі та

Роль студента-практиканта	Основні функції	Очікувані результати
формується	ставлення до обов'язків; формування індивідуального стилю діяльності	готовність до самостійної педагогічної діяльності

Таблиця 4

Типові помилки студента-практиканта та способи їх уникнення

Типова помилка	Прояв помилки	Наслідки	Як уникнути (рекомендації)
Недостатня підготовка до уроку	Нечітка структура, відсутність логіки	Втрата часу, зниження ефективності уроку	Готувати детальний конспект, визначати мету й очікувані результати
Орієнтація лише на конспект	Читання плану без взаємодії з учнями	Відсутність контакту з класом	Використовувати конспект як орієнтир, а не сценарій
Неадаптоване пояснення матеріалу	Складні формулювання, терміни	Нерозуміння матеріалу учнями	Пояснювати доступною мовою, використовувати приклади
Слабке управління класом	Шум, хаотична робота	Перевтома, зниження дисципліни	Установлювати правила класу, застосовувати позитивну дисципліну
Ігнорування індивідуальних особливостей	Однакові завдання для всіх	Нудьга або перевантаження учнів	Диференціювати завдання, спостерігати за темпом роботи
Невміння планувати час	Невиконання всіх етапів уроку	Порушення структури уроку	Планувати таймінг, мати резервні завдання
Страх	Невпевненість,	Формальність	Працювати над

Типова помилка	Прояв помилки	Наслідки	Як уникнути (рекомендації)
помилитися	пасивність	уроку	самооцінкою, приймати помилки як досвід
Відсутність рефлексії	Неаналізована діяльність	Повторення тих самих помилок	Проводити самоаналіз після кожного уроку

2. Адаптація до підходів НУШ

У контексті Нової української школи особливу увагу слід звернути на такі аспекти:

1. орієнтацію на **дитиноцентризм**, а не на відтворення матеріалу;
2. використання **формуального оцінювання** замість контролю;
3. створення **партнерської атмосфери** між учителем і учнями;
4. врахування **індивідуального темпу навчання**;
5. формування ключових і предметних **компетентностей**, а не лише знань.

Короткі рекомендації для студента-практиканта

- Готуйся до кожного уроку заздалегідь.
- Пояснюй просто і зрозуміло.
- Будь уважним до реакції дітей.
- Не бійся помилок – вони частина навчання.
- Після уроку обов'язково подумай: **що вдалося, а що можна покращити.**

Чек-лист «Самоперевірка студента-практиканта»

Перед уроком:

- Я визначив(ла) мету та очікувані результати уроку
- Підготував(ла) дидактичні матеріали
- Продумав(ла) таймінг уроку

Під час уроку:	
•	Зрозуміло пояснював(ла) матеріал
•	Залучав(ла) учнів до активної роботи
•	Дотримував(ла)ся позитивної дисципліни
Після уроку:	
•	Проаналізував(ла), що вдалося
•	Зафіксував(ла) труднощі
•	Записав(ла) висновки для наступного уроку
<p>Висновок. Системна робота над типовими помилками дозволяє студенту-практиканту поступово перейти від ролі спостерігача до ролі впевненого вчителя, готового працювати в умовах сучасної початкової школи.</p>	

2. Методика проведення уроків у НУШ

Структура уроків у початковій школі

Організація уроку в початковій школі має свої особливості, зумовлені віковими та психологічними потребами молодших школярів. Правильна структура уроку сприяє ефективному навчанню, активності учнів і формуванню ключових компетентностей.

1. Основні етапи уроку

Класична структура уроку у початковій школі включає такі етапи:

Етап уроку	Мета етапу	Діяльність учителя	Діяльність учнів
Організаційний момент	Створення позитивного психологічного клімату	Привітання, перевірка присутніх, налаштування на роботу	Приймають участь у вітанні, налаштовуються на урок
Актуалізація знань	Повторення та зв'язок з попереднім матеріалом	Питання, короткі вправи, наочні матеріали	Відповідають на запитання, повторюють, обговорюють
Мотивація та	Мотивувати,	Пояснює	Слухають,

Етап уроку	Мета етапу	Діяльність учителя	Діяльність учнів
постановка мети	сформулювати тему та мету	значення теми, ставить навчальні цілі	формулюють власне розуміння мети
Основна частина (вивчення нового матеріалу)	Засвоєння нових знань та умінь	Демонстрація, пояснення, інтерактивні методи	Слухають, виконують завдання, обговорюють, експериментують
Закріплення	Практичне застосування знань	Організація вправ, завдань, ігор	Виконують вправи, демонструють результат, обговорюють
Контроль та корекція	Оцінка засвоєння матеріалу	Запитання, тестування, спостереження	Відповідають, виконують контрольні завдання
Рефлексія та підсумок	Осмислення результатів уроку	Підведення підсумків, оцінювання, обговорення	Оцінюють власну роботу, дають зворотний зв'язок
Домашнє завдання	Закріплення та продовження роботи	Пояснення завдання, інструктаж	Записують, уточнюють завдання

2. Особливості уроку у початковій школі

1. **Короткі етапи** — увага дітей обмежена, тому етапи уроку мають бути чітко розподілені за часом (5–15 хв на етап).
2. **Активні методи навчання** — ігрові, інтерактивні, практичні вправи для залучення кожного учня.
3. **Візуальна підтримка** — наочність, ілюстрації, схеми, таблиці допомагають краще засвоювати матеріал.

4. **Формувальне оцінювання** — під час уроку важливо надавати зворотний зв'язок, підтримку і заохочення.
5. **Гнучкість** — структура уроку може адаптуватися залежно від рівня підготовки класу та конкретної теми.
6. **Рефлексія учнів** — коротке обговорення того, що сподобалося та що було складним, допомагає формувати самостійність та критичне мислення.

3. Рекомендації студенту-практиканту

- Плануючи урок, дотримуйся чіткої структури, але будь готовий адаптувати її на ходу.
- Використовуй різні види діяльності, щоб залучити дітей з різними стилями навчання.
- На етапі закріплення обов'язково включай інтерактивні вправи або групові завдання.
- Пам'ятай про таймінг і чергування активності: короткі пояснення, більше практики.
- Завжди підсумовуй урок разом з дітьми, щоб закріпити навчальний матеріал і мотивувати на наступний урок.

Робота з освітніми осередками у початковій школі

Освітні осередки (learning centers) — це спеціально організовані зони в класі, де учні можуть виконувати різноманітні навчальні завдання самостійно або у групах. Така організація навчання відповідає принципам Нової української школи: дитина активна, а вчитель — фасилітатор.

1. Мета роботи з освітніми осередками

- Забезпечення диференційованого навчання.
- Формування ключових і предметних компетентностей.
- Підвищення мотивації учнів через активну ігрову та практичну діяльність.
- Розвиток самостійності та критичного мислення дітей.

2. Основні типи освітніх осередків

Тип осередку	Мета	Приклади діяльності
--------------	------	---------------------

Тип осередку	Мета	Приклади діяльності
Читальний	Розвиток мовленнєвих навичок, читання та розуміння тексту	Читання книжок, складання оповідань, обговорення прочитаного
Математичний /логічний	Формування математичних та логічних компетентностей	Робота з кубиками, пазлами, логічні задачі, ігри з числами
Творчий /художній	Розвиток уяви, творчих здібностей	Малювання, ліпка, аплікації, музичні вправи
Науковий /дослідницький	Формування пізнавальних навичок	Експерименти, спостереження, досліди з природничих явищ
Інтерактивний / комп'ютерний	Освоєння цифрових навичок	Використання навчальних платформ, освітніх ігор, програмування для дітей
Соціальний / рольовий	Розвиток комунікативних навичок та емоційного інтелекту	Ігри на взаємодію, сценки, драматизації, обговорення ситуацій

3. Принципи організації роботи з осередками

1. **Чітке зонування класу** — кожен осередок позначений кольором, плакатом або таблицею, щоб діти одразу бачили, де що знаходиться.

2. **Ясна інструкція** — у кожному осередку має бути короткий опис завдань і очікуваний результат.

3. **Диференціація завдань** — завдання мають різний рівень складності, щоб відповідати здібностям різних учнів.

4. **Часова структура** — відведений час на роботу з кожним осередком.

5. **Моніторинг та підтримка** — учитель спостерігає за роботою дітей, допомагає, коригує та заохочує.

6. **Рефлексія** — після роботи обов'язково обговорюється, що вдалося, а що можна покращити.

4. Рекомендації студенту-практиканту

• Під час практики вчіться організовувати **осередки самостійно** або під керівництвом наставника.

<ul style="list-style-type: none"> • Приділяйте увагу безпеці та зручності дітей: доступ до матеріалів має бути легким.
<ul style="list-style-type: none"> • Використовуйте осередки для індивідуальної роботи, а не тільки групових завдань.
<ul style="list-style-type: none"> • Поєднуйте рутинні завдання та творчі активності, щоб підтримувати інтерес учнів.
<ul style="list-style-type: none"> • Звертайте увагу на темп і емоційний стан дітей під час роботи в осередках.

5. Приклад організації уроку з освітніми осередками

1. **Вступна частина (5 хв)** — мотивація, огляд теми уроку.

2. **Робота в осередках (20–25 хв)**

○ Осередок «Читання»: учні читають текст і відповідають на запитання.

○ Осередок «Математика»: розв’язують задачі різного рівня.

○ Осередок «Творчість»: малюють ілюстрації до прочитаного.

3. **Підсумок (5–7 хв)** — обговорення результатів, рефлексія, оцінювання.

Психолого-педагогічний супровід учнів у початковій школі

Психолого-педагогічний супровід учнів — це комплексна підтримка дитини в навчальному процесі, що враховує її вікові особливості, емоційний стан, індивідуальні потреби та особливості поведінки. Ефективний супровід дозволяє студенту-практиканту навчитися працювати з різними типами дітей і створювати сприятливий психологічний клімат у класі.

1. Вікові особливості молодших школярів

Особливість	Прояв у навчанні та поведінці	Рекомендації для практиканта
Підвищена рухливість	Часто відволікаються, змінюють види діяльності	Чітка структура уроку, чергування активності та спокійної роботи

Особливість	Прояв у навчанні та поведінці	Рекомендації для практиканта
Сильна емоційність	Легко засмучуються, активно реагують на похвалу або зауваження	Позитивне підкріплення, підтримка, емоційна чуйність
Обмежена концентрація уваги	Складно зосередитися на одному завданні тривалий час	Поділ завдань на короткі етапи, використання інтерактивних методів
Потреба наочності	Краще засвоюють матеріал через ілюстрації, схеми, практику	Використання наочності та освітніх осередків
Розвиток соціальних навичок	Учні тільки вчаться працювати в групі	Організація колективних завдань, рольові ігри, партнерські справи

2. Адаптація першокласників

Цілі адаптації:

- Формування відчуття безпеки та приналежності до класного колективу.
- Знайомство з новими правилами, режимом та навчальним середовищем.
- Підтримка емоційного та соціального розвитку.

Рекомендації практиканту:

- Заздалегідь ознайомитися з планом адаптаційного періоду.
- Використовувати ігрові методи та елементи казкотерапії.
- Поступово збільшувати час навчальної активності.
- Спостерігати за реакцією дітей і коригувати навантаження.

3. Робота з дітьми різних типів

Тип дитини	Прояви	Стратегії роботи практиканта
Тривожні	Схильність до переживань, боязкість, уникання завдань	М'яке підкріплення, заохочення успіху, короткі завдання, спостереження
Гіперактивні	Надмірна рухливість, імпульсивність	Рухливі паузи, інтерактивні завдання, чіткі правила поведінки, використання

Тип дитини	Прояви	Стратегії роботи практиканта
		осередків
Замкнуті інтроверти	Неохоче включаються в групові завдання, рідко говорять	Робота в парах, підтримка через індивідуальні завдання, поступове залучення в групу
Конфліктні	Часто конфліктують з однокласниками	Чіткі правила, рольові ігри, моделювання конструктивної поведінки, робота з емоціями
Високий рівень здібностей	Швидко засвоюють матеріал, можуть нудьгувати	Додаткові завдання, проєктна діяльність, інтеграція творчих завдань

4. Емоційний інтелект учителя

Емоційний інтелект (EQ) — здатність учителя розпізнавати, контролювати та використовувати емоції власні та учнів для ефективного навчання.

Компоненти EQ для практиканта:

1. **Самоусвідомлення** — усвідомлення власних емоцій і реакцій на поведінку учнів.

2. **Самоконтроль** — уміння зберігати спокій у складних ситуаціях.

3. **Мотивація** — внутрішнє бажання підтримувати позитивну атмосферу і результативність уроку.

4. **Емпатія** — розуміння емоцій та потреб кожного учня.

5. **Соціальні навички** — ефективна комунікація з учнями, колегами та батьками.

5. Кейси з практики

Кейс 1. Тривожний учень

Ситуація: учень боїться відповідати вголос.

Дія практиканта: ставить прості запитання, заохочує за маленькі успіхи, використовує роботу в парі.

Результат: учень поступово починає брати участь у відповіді та відчуває себе впевненіше.

Кейс 2. Гіперактивна дитина

Ситуація: під час уроку учень постійно відволікає однокласників.

Дія практиканта: пропонує короткі фізкультхвилинки, інтерактивні завдання, встановлює чіткі правила.

Результат: зменшується хаотична поведінка, учень включається у роботу конструктивно.

Кейс 3. Замкнута дитина

Ситуація: учень уникає групових завдань і рідко спілкується.

Дія практиканта: робота у парі з більш активним учнем, поступове залучення до колективних завдань.

Результат: дитина починає спілкуватися і брати участь у діяльності класу.

Рекомендації студенту-практиканту

- Спостерігай за емоційним станом кожного учня.
- Плануй уроки з урахуванням типів дітей і їхніх потреб.
- Використовуй **осередки, ігрові та інтерактивні методи**.
- Рефлексуй після уроку: що спрацювало, що потрібно покращити.
- Консультуйся з учителем-наставником при складних ситуаціях.

Інклюзивна освіта для практиканта

Ідея: «без страху про інклюзію»

Інклюзивна освіта — це навчання, де всі діти, незалежно від їхніх особливостей розвитку, фізичних чи психічних потреб, навчаються разом у загальному класі. Для практиканта це означає, що робота з такими учнями є частиною професійного досвіду, а успіх залежить від розуміння принципів інклюзії, адаптації матеріалів та співпраці з командою підтримки.

1. Основи інклюзивного навчання

Принципи інклюзії для практиканта:

1. **Рівність доступу** — усі учні мають однакові можливості для навчання.
2. **Індивідуалізація** — завдання та підхід враховують потреби кожного учня.
3. **Партнерство** — учитель працює разом із асистентом, батьками та колегами.
4. **Позитивна підтримка** — акцент на сильних сторонах учня, а не на обмеженнях.
5. **Активне залучення всіх учнів** — інтерактивні та групові методи, щоб кожен учень відчував себе учасником освітнього процесу.

2. Адаптація та модифікація завдань

Тип адаптації	Приклад	Мета
---------------	---------	------

Тип адаптації	Приклад	Мета
Змістова	Зменшення обсягу завдань або спрощення тексту	Забезпечення розуміння матеріалу
Процедурна	Подовження часу на виконання, використання допоміжних засобів	Дати учню можливість виконати завдання самостійно
Матеріальна	Використання наочності, карток, планшетів	Полегшення сприйняття інформації
Організаційна	Робота в парі або малих групах	Підтримка соціальної взаємодії та концентрації

3. Співпраця з асистентом учителя

Асистент учителя — важливий партнер для інклюзивного навчання.

Рекомендації практиканту:

- Обговорюйте завдання і роль асистента перед уроком.
- Координуйте спостереження та підтримку учня.
- Використовуйте асистента для адаптації матеріалів та контролю за виконанням завдань.
- Відкрито обговорюйте проблеми та прогрес учня.

4. Приклади адаптованих уроків

Приклад 1: Математика, 2 клас

- Стандартне завдання: «Розв'яжи 10 прикладів на додавання»
- Адаптоване завдання: «Розв'яжи 5 прикладів на додавання з наочними картками»

Приклад 2: Літературне читання, 3 клас

- Стандартне завдання: «Прочитай текст і відповідай на питання»
- Адаптоване завдання: «Прочитай короткий абзац, намалюй картинку до прочитаного»

Приклад 3: Я досліджую світ, 3 клас

- Стандартне завдання: «Опиши всі рослини на малюнку»
- Адаптоване завдання: «Опиши 2–3 рослини, використовуючи слова з підказки»

5. Практичні поради для студента-практиканта у роботі з інклюзивними дітьми

1. Починай з малого: спостереження за інклюзивними дітьми та підтримка їх у звичайних завданнях.
2. Використовуй наочність: картки, схеми, презентації, щоб полегшити сприйняття.
3. Розбивай завдання: короткі інструкції, поетапне виконання.
4. Активно комунікуй з наставником: отримуй поради, обговорюй стратегії.
5. Слідкуй за прогресом учня: записуй, що спрацювало і що потребує корекції.
6. Підтримуй мотивацію: похвала, заохочення, визнання навіть маленьких успіхів.
7. Не бійся питати: інклюзія – командна робота, і твоя роль практиканта – навчатися та підтримувати процес.

Комунікація: учитель – учень – батьки

Актуальність проблеми. У сучасному освітньому просторі комунікативна компетентність учителя є однією з ключових складових його професійної діяльності. Ефективна взаємодія між учителем, учнями та батьками сприяє створенню позитивного психологічного клімату, підвищенню якості освітнього процесу та запобіганню конфліктним ситуаціям. Особливої актуальності питання педагогічної комунікації набуває в умовах реформування освіти та впровадження принципів педагогіки партнерства.

Мета і завдання розділу

Метою розділу є теоретичне обґрунтування та практичне висвітлення особливостей педагогічної комунікації в системі «учитель – учень – батьки».

Основні завдання розділу:

- охарактеризувати особливості спілкування вчителя з учнями;
- розкрити специфіку роботи педагога з батьками;
- проаналізувати причини виникнення конфліктних ситуацій та шляхи їх подолання;
- визначити роль педагогічної етики у професійній діяльності вчителя;
- запропонувати практичні приклади рольових ситуацій.

1. Особливості педагогічної комунікації з учнями

Педагогічна комунікація є цілеспрямованим процесом взаємодії вчителя й учнів, спрямованим на забезпечення ефективного навчання та виховання. Характер спілкування педагога з учнями значною мірою впливає на навчальну мотивацію, емоційний стан дітей та рівень довіри до вчителя.

До основних принципів педагогічної комунікації з учнями належать: повага до особистості дитини, доброзичливість, тактовність, активне слухання, чіткість і логічність мовлення, педагогічна підтримка.

Неприпустимими у професійному спілкуванні є публічна критика учня, використання негативних оцінних суджень, порівняння дітей між собою, ігнорування емоційних потреб здобувачів освіти.

2. Взаємодія вчителя з батьками здобувачів освіти

Співпраця з батьками є важливим складником професійної діяльності вчителя та передбачає дотримання принципів педагогіки партнерства. Взаємодія школи й родини має бути спрямована на забезпечення всебічного розвитку дитини.

Основними принципами взаємодії з батьками є рівноправність, відкритість, орієнтація на інтереси дитини, професійна етика та конфіденційність отриманої інформації.

Під час спілкування з батьками вчителю важливо враховувати індивідуальні особливості кожної родини, емоційний стан батьків та дотримуватися конструктивного стилю діалогу.

3. Конфліктні ситуації в освітньому середовищі та шляхи їх розв'язання

Конфлікти в освітньому середовищі можуть виникати внаслідок непорозумінь, емоційної напруги, різних очікувань учасників освітнього процесу або порушення особистісних меж.

Ефективне розв'язання конфліктних ситуацій передбачає збереження педагогом емоційної рівноваги, уважне вислуховування всіх сторін, аналіз причин конфлікту та пошук конструктивних рішень із урахуванням інтересів кожного учасника.

4. Педагогічна етика як основа професійної діяльності вчителя

Педагогічна етика визначає систему моральних норм і правил поведінки вчителя в освітньому середовищі. Дотримання етичних принципів є передумовою формування довірливих відносин між учителем, учнями та батьками.

До основних етичних принципів професійної діяльності педагога належать: повага до гідності особистості, дотримання професійних меж, недопущення дискримінації, відповідальність за власне слово та збереження конфіденційності.

5. Рольові ситуації як метод формування комунікативних умінь

Використання рольових ситуацій у підготовці майбутніх педагогів сприяє формуванню практичних навичок професійної комунікації. Аналіз типових шкільних ситуацій дозволяє майбутньому вчителю виробити ефективні моделі поведінки.

Прикладами рольових ситуацій можуть бути: порушення учнем дисципліни на уроці, конфліктна розмова з батьками, труднощі у спілкуванні з замкненим учнем, міжособистісні конфлікти в учнівському колективі.

Висновки

Педагогічна комунікація є важливою складовою професійної компетентності вчителя. Її ефективність забезпечує створення сприятливого освітнього середовища, підвищує результативність навчання та сприяє розвитку партнерських відносин між усіма учасниками освітнього процесу.

ПРОБЛЕМНІ СИТУАЦІЇ:

Ситуація перша

На уроці вчитель кілька разів робила зауваження учню, який нічого не робив. На зауваження учительки він не реагував, продовжуючи заважати іншим. Учителька припинила урок. Клас зашумів, а винуватець продовжував сидіти на своєму місці. Учителька сіла за стіл і почала писати в журналі. Учні займалися своїми справами. Так пройшло двадцять хвилин. Прозвенів дзвінок, учителька підвелась і сказала, що весь клас залишається після уроків. Усі зашуміли.

Така поведінка учня свідчить про повний розрив взаємин зі вчителем і призводить до ситуації, коли робота вчителя залежить від «милості» учня.

Подібні конфлікти часто відбуваються з учнями, які мають труднощі в навчанні, коли учитель веде предмет у даній групі нетривалий час і стосунки між ним та учнями обмежуються контактами тільки навколо навчальної роботи.

Такі конфлікти можливі через те, що вчителі часто висувають завищені вимоги до засвоєння предмета, а оцінки використовують як засіб покарання тих, хто не підкоряється вчителю, порушує дисципліну на уроці.

Питання й завдання для аналізу ситуації:

-Що передувало виникненню ситуації?

-Основні причини виниклого конфлікту та його зміст.

-Особистісна позиція вчителя у виниклій ситуації (його ставлення до учня), реальні цілі вчителя у взаємодії з учнем (чого він хоче - позбутись учня, допомогти йому чи він байдужий до учня).

-Визначте в ситуації момент, коли вчитель міг би попередити її перехід у конфлікт.

-Варіанти стосунків з учнем після конфлікту.

Ситуація друга

Вчитель почав заняття з перевірки виконання письмового домашнього завдання. В учня не було домашнього завдання й зошита з предмета. Вчитель, не виявивши причини невиконання завдання, почав «вчитувати» учня, заявивши, що він ледар. У відповідь учень у різкій формі відповів, що взагалі не збирається заводити зошит із цього предмета. Тоді вчитель запропонувала учневі вийти з кабінету, на що учень відповів: «І не подумаю». «Раз так, я сама піду», - сказала вчителька й вийшла.

Ситуація третя

Увійшовши до класу на урок, учитель побачив на дошці карикатуру на себе. Діти розраховували, що почнеться пошук винуватця й урок буде зірвано. Що робити?

(Учитель посміхнувся, підійшов до дошки, підправив малюнок і почав урок. Учні засмутилися та здивувалися. Урок пройшов нормально. Більше такого не повторювалося.)

Ситуація четверта

Учні збиралися «втікти» з додаткового уроку, причому вчителю потрапила до рук записка, у якій вони домовляються піти з уроку й не дуже добре відгукуються про нього. Що робити?

(Учитель демонстративно прочитав класові записку й сказав, що він тепер обізнаний щодо їхньої підготовки прогулу уроку, що його хвилює їхня думка про нього, але він не збирається мститися, а хоче розібратися, чому так сталося. Дуже хоче вислухати дітей, але просить і їх вислухати його. Зрештою учні й учитель порозумілися і виявилися задоволеними одне одним, урок тривав далі.)

Шляхи подолання конфліктів.

1. Слід розпізнати конфлікт (для нього характерні певні психологічні та фізичні реакції – стрес, підвищення голосу, серцебиття, прискорене дихання, збліднення тощо).

2. Необхідно проаналізувати свої почуття, емоції. Якщо ми краще розберемося у своїх почуттях, зможемо зрозуміти і почуття інших, зуміємо поважно поставитись до інших учасників конфлікту
3. Не допускати переходу на особистості в конфлікті.
4. Діяти за принципом «тут і тепер», тобто вирішувати проблеми, що безпосередньо стали причиною конфлікту, а не згадувати колишні події та образи.
5. Віднаходити такі ідеї, рішення, у яких обидва учасники конфлікту могли б одержати те, чого вони прагнуть. У багатьох конфліктах може здатися, що проблема не має взаємоприйняттого розв'язання. Але, визначаючи за допомогою мозкового штурму перелік рішень, можемо вирватися з кола звичних способів мислення і знайти неординарне, прийнятне для усіх рішення.
6. Останньою сходинкою на шляху до розв'язання конфлікту є спільне виврене рішення, яке б задовольнило обох учасників, і реалізація цього рішення.

Тест «Стратегія поведінки в конфлікті»

За допомогою методики можна виявити найкращі форми соціальної поведінки педагога в ситуації конфлікту з учнями, батьками, з колегами чи адміністрацією, а також ставлення до спільної діяльності.

Інструкція. Вам пропонується 15 тверджень. Кожен пункт оцініть у такий спосіб:

зовсім не згодний - 1 бал;

не згодний - 2 бали;

скоріше згодний - 3 бали;

згодний - 4 бали;

цілком згодний - 5 балів.

1. Я людина принципова й ніколи не змінюю своєї позиції.

2. Мені складно відстоювати свою позицію, навіть якщо я точно знаю, що правий.

3. Витрачаю багато часу на пошуки загальних точок дотику.

4. Для мене важливіше зберегти добрі стосунки, навіть якщо доводиться жертвувати своїми інтересами.

5. Я відкликаюсь на пропозиції інших, але сам не схильний виявляти ініціативу.

6. З будь-якого конфлікту я виходжу переможцем.

7. Я уникаю напружених ситуацій, хоча справа від цього може постраждати.

8. Переглядаю свою точку зору, відчувши в ході обговорення свою неправоту.

9. Багато часу я приділяю проблемам інших і часто забуваю про себе.

10. Я легко погоджуюсь поступитись, якщо й іншій робить так само.

11. Продовжую суперечка доти, поки співрозмовник не змушений буде прийняти мою точку зору.

12. Я домагаюсь ефективних результатів, коли працюю під керівництвом більш досвідченого партнера.

13. Із задоволенням виявляю ініціативу у примиренні сторін.

14. Якщо це зробить іншого щасливим, даю йому можливість настояти на своєму.

15. Часто я погоджуюсь на першу ж умову, що веде до врегулювання проблеми у відносинах.

Обробка результатів. Поруч із цифрами, що позначають номер твердження, поставте відповідний бал і підрахуйте їх суму.

Стратегія поведінки в конфліктній ситуації вважається вираженою, якщо сума балів перевищує 10.

Інтегрований урок з образотворчого мистецтва (4 клас)

Тема: Розмаїття кольорів і мелодій. Колір як засіб образотворчої виразності, спорідненість кольорів. Малювання композиції «Поетична осінь».

Мета:

■ формування ключових компетентностей: розуміння культури, свідоме ставлення до довкілля, уміння вчитися, ставити мету, приймати рішення, бути ініціативним, здатності працювати в команді, формування навичок самовираження, критичного мислення, комунікації, здатності до саморозвитку та самоперевірки;

■ формування предметних (мистецьких) компетентностей: розуміння мистецтва, потребу сприймати красу та отримувати від неї насолоду, вміння виявляти емоційне ставлення до природи, формувати уявлення про споріднені кольори, вміння утворювати кольорові відтінки відповідно до задуму шляхом змішування фарб, розвивати композиційні навички, кольоровідчуття, критичне мислення, розширення знань здобувачів освіти про жанр - пейзаж та натюрморт, навичок сприймання та аналізу художнього твору, ознайомлення з нетрадиційною технікою малювання «пуантилізм», розвиток образного мислення, асоціативної пам'яті, уяви, фантазії, спостережливості, уміння бачити і відчувати красу; виховувати естетичне ставлення до навколишнього світу.

Обладнання: презентація, малюнки, ілюстрації із зображенням пейзажів, репродукції картин українських художників-пейзажистів.

Художні матеріали: папір, олівець, гумка, акварельні фарби, пензлики, палітра, серветка, склянка з водою.

Тип уроку: розширення і поглиблення знань та вмінь учнів.

Техніка виконання: живопис, пуантилізм.

Хід уроку:

1. Організаційна частина.

Щоб урок минув не марно,

Працювати треба гарно.

Друзі, разом посміхнемось,

До роботи всі візьмемось

Вправа «Очікування»

УЧИТЕЛЬ: Що ви очікуєте від сьогоднішнього уроку?

II. Актуалізація опорних знань.

1. Пригадаємо: що ми знаємо про живопис та живописні техніки?

(Живопис - це вид образотворчої мистецтва, художнє зображення, створене фарбами на площині - папері, полотні, картоні, дощці, стіні, склі).

2. Технологія групового навчання

Вправа «Криголам»

УЧИТЕЛЬ: Без чого неможливо намалювати живописний пейзаж?

Без слів не можна вірша написати,

Без нот не можна музики зіграти,

А у художника своя є мова -

Це мова фарб, це гама кольорова.

УЧИТЕЛЬ: Складемо слова: Оклір - колір, епнзилк- пензлик, бараф - фарба

(колір, пензлик, фарба)

УЧИТЕЛЬ: До початкових літер підібрати слова:

терміни образотворчого мистецтва; назви кольорів; жанри образотворчого мистецтва.

К - картина

О - орнамент, образ

Л - лінія

І - ікона,

Р - рельєф, рапорт, рожевий

Перевірка знань учнів: кожен учень отримує індивідуальні картки з тестовими завданнями.

Позначити правильну відповідь.

1. Вид образотворчого мистецтва, основним засобом зображення в якому є колір:

а) живопис;

б) скульптура;

в) графіка.

2. До теплих кольорів належать:

а) червоний, оранжевий, жовтий;

б) зелений, синій, фіолетовий;

в) білий, сірий, чорний.

3. До холодних кольорів належать:

а) рожевий, коричневий;

б) червоний, оранжевий, жовтий;

- в) блакитний, синій.
4. Жанр образотворчого мистецтва, присвячений зображенню природи, краєвидів міст і сіл:
- а) портрет;
  - б) пейзаж;
  - в) натюрморт.
5. Основним виражальним засобом графіки є...
- а) тон;
  - б) крапка, лінія, штрих, пляма;
  - в) акварель.
6. Жанр образотворчого мистецтва, присвячений зображенню природи, міст, сіл.
- а) портрети;
  - б) пейзаж;
  - в) натюрморт

Кожне питання по 2 бали. Самоперевірка.

III. Повідомлення теми та завдань уроку.

УЧИТЕЛЬ: Сьогодні на уроці:

Дізнаємось, які кольори є спорідненими, і що таке нюанс.

Розширимо свої знання про натюрморт і пейзаж, його види.

Будемо розвивати навички сприйняття, художньо-творчого мислення.

Познайомимось з нетрадиційною технікою виконання малюнка «Пуантилізм».

Пейзаж - жанр образотворчого мистецтва, присвячений зображенню природи, міст, сіл. Види пейзажів: міський, сільський, морський, гірський, парковий.

Натюрморт - жанр образотворчого мистецтва (живопису, графіки), у якому зображуються неживі предмети, об'єднані в композицію.

2. Технологія «Передбачення».

УЧИТЕЛЬ: Послухайте уважно загадку. Проаналізуйте її і спробуйте

здогадатися, про що йдеться. Ваша відповідь і буде темою сьогоднішнього уроку.

Коли вона загляне в сад,
Наллється соком виноград,
І пізні яблука ранет
Солодкі стануть, наче мед.

Як помандрує по гаях
З чарівним пензлем у руках, -
Все розмалює на путі,
Берізки стануть золоті!
І ми її уклінно просим: -
Заходь у гості, щедра... (Осінь.)
Гра «Шифрограма»
Тема уроку: інОсь лозотатис рвамиба тьгори
(Осінь золотиста барвами горить)

IV. Вивчення нового матеріалу

1. Вступна бесіда.

УЧИТЕЛЬ: Осінь... Скільки поезії в цьому золотаво-сонячному слові і скільки радості й тихого смутку! Її часто називають «чудовою», «замріяною», «золотою», «загадковою», «незбагненою». Щоразу осінь неповторна у своїй красі й витівках. А яка вона непостійна! То ніжна і лагідна, то похмура і непривітна; то весела і життєрадісна, то мрійлива і плаксива.

Можливо, саме через це її не оминали і не оминають увагою поети, композитори і художники. За допомогою своїх специфічних засобів вони передають красу осінньої природи. Для художника - це фарби, композитора - звуки, а для письменника, поета - слово!

2. Технологія створення проблемної ситуації

УЧИТЕЛЬ: - Якого кольору осінь?

Осінь - господиня - просто красуня.

Вона всім деревам вдягла нові сукні.

Якими ж бувають осінні дерева?

Щоб дати на це відповідь, розглянемо листочки, які подарувала нам осінь.

Вони допоможуть відтворити осінню палітру. Серед розмаїття кольорів листочків трапляються відтінки одного кольору. Придивіться уважно, знайдіть листочки, схожі між собою за кольором.

3. Технологія групового навчання

1 група знаходить відтінки жовтого кольору, 2 - червоного. 3 - зеленого.

Висновок

УЧИТЕЛЬ: Ми розподілили листочки з відтінками одного кольору у групи. Близькість розташування кольорів у кольорознавстві має назву нюанс. Тобто нюанс - це незначна зміна кольору або тону. Нюансами, наприклад,

будуть ще і синій та фіолетовий кольори. Коли два сусідні на спектральному колі кольори у малюнку розташовуються поруч, вони зливаються, гаснуть. Це називається колірним нюансом, а такі кольори називають спорідненими. Коли два кольори, що розташовані далеко один від одного на спектральному колі, опиняються поруч, то вони сприймаються яскравіше. Це, ми вже знаємо, називається колірним контрастом.

Нюанс - це не тільки наближеність відносин спектральних кольорів. У роботі з фарбами нюанс може бути отриманий додаванням білої, чорної або іншої фарби.

Розгляньте колірний круг. Назвіть приклади нюансних кольорів. Щоб одержати більш нюансні співвідношення кольорів, їх змішують доти, поки їх розрізняє око. Ось зелена гусениця повзе по зеленому листку. Демонстрація відповідного малюнка, можна використати альбом з шаблонами. Гусениця не зливається з листком тому, що в одному відтінку зеленого більше жовтого кольору (листок), а в іншому - більше синього (гусениця). Ця різниця несуттєва: для малювання гусениці і листка колір використовується один - зелений! Нюанс може досягатися шляхом додаванням білий, чорної або будь-якої іншої фарби до кольору. Адже найменша зміна кольору, тону, відтінку вже породжує нюанс.

4. Виконання вправ на нюанс

Учитель демонструє вправи на нюанс (змішує фарби: білила + чорна, колір + білила, колір + чорна).

5. Вправа «Порівняй»

Дітям пропонується порівняти дві роботи (перша на контраст, а друга - на нюанс). Вони мають описати їх: визначити, яка написана насиченими контрастними, а яка - нюансними кольорами.

6. Поетична хвилинка

7. Споглядання творів мистецтва.

Інтерактивна технологія Фасилітована бесіда за репродукціями картин українських художників Ганни Хомчик «Горобинка» (натюрморт) та Олега Шупляка «Верба» (пейзаж). Горобина та верба - символи нашої держави.

Алгоритм роботи з картинами

УЧИТЕЛЬ: Подивіться уважно на ці картини і порівняйте їх. Скористайтесь порадою з вірша «Треба тільки вміти бачити».

- *Що зображено на кожній з них?*

(Звернути увагу дітей на колорит картин: в якій гамі кольорів виконано?)

Розгляд ілюстрацій. Порівняння техніки виконання.

- Подивіться уважно на картини.
- Що особливого ви в них помітили?
- Чим ці картини відрізняються від попередніх? (*технікою виконання малюнку*).
- Яка картина на ваш погляд зайва і чому?

Практична робота учнів.

1. **Ознайомлення з нетрадиційною технікою малювання «Пуантилізм»**

2. **Словникова робота (поповнення образотворчих термінів)**

Пуантилізм — течія у живописі кінця XIX - початку XX століття, що характеризується манерою накладання чистих фарб окремими точковими мазками

Пуантилізм (фр. *pointillisme* - писати крапками) - манера письма роздільними мазками правильної, точкової або прямокутної форми.

3. **Педагогічний малюнок**

Поради:

- 1) Виберіть мотив і «напишіть» його в уяві, визначивши, що буде головним на вашому малюнку.
- 2) Визначте точку, лінію горизонту. Вирішіть, яка частина аркуша буде відведена небу, землі, деревам, воді тощо.
- 3) Уникайте ситуацій, коли лінія горизонту поділяє аркуш паперу навпіл, і зображень, у яких дерево, стовп, будинок та інші об'єкти ділять малюнок по вертикалі на дві рівні частини. Виконавши малюнок, починайте роботу фарбами.
- 4) Спочатку пропишіть воду, землю, небо, дерева, і тільки тоді працюйте над конкретизацією форми предметів (накладаючи мазки - точки).
- 5) Особливу увагу приділіть предметам, розташованим на передньому плані вашого полотна. Вони зображаються більш чітко за кольором, розміром, контрастами; предмети другого плану мають вигляд плоскої плями з холодним блакитним, фіолетовим або сірим відтінком.

5. Виконання роботи учнями. Музична хвилинка.

УЧИТЕЛЬ: А тепер помріємо. Заплющивши очі, під звуки прекрасної музики А. Вівальді (звучить одна з композицій циклу «Пори року») спробуємо пригадати мальовничі куточки природи нашої України, які ви могли спостерігати під час поїздок за місто чи відпочинку і спробуємо

відтворити їх на папері за допомогою фарб у живописній техніці пуантилізм (крапкування).

Фізкультхвилинка «Осінь». Цікавинки від Мурчинки (12 жовтня 2024).

Вересень писати вчився,
Але швидко щось втомився.
Жовтень втому проганяє,
Йому руку простягає.
В кулачок, на замок,
А тепер зроби місток.
Листопад - рідний брат,
По місточку пройти рад.
В другу сторону пройдеться
В кулачок рука зіжметься.
Розігнуться пальчики -
Ось веселі зайчики...
Ну, досить забавляться -
За пензлик треба братись
І малювати старатись.
Під час роботи учнів, учитель здійснює індивідуальний контроль.
(Звучить музика «Пори року. Осінь»).

VI. Підсумок уроку. Рефлексія.

УЧИТЕЛЬ: - Чи досягли ви того, чого очікували?

Організація виставки робіт.

Вправа «Жива анкета».

Продовж одну з фраз:

- Я дізнався (дізналася)...
- Я навчився (навчилась)...
- - Мені сподобалося...

Методика навчання математичної освітньої галузі
Рекомендації для студентів при підготовці і проведенні уроку
математики

1. *Змінійте сюжети текстових задач.* У зв'язку з російською агресією проблема формування почуття патріотизму та любові до Батьківщини у підростаючого покоління набуває надзвичайної актуальності. Основним засобом формування математичних компетентностей учнів початкових класів є підручник, а тому, на нашу думку, наявний в ньому ілюстративний матеріал та сюжетні задачі можуть і повинні використовуватися для виконання завдань формування математичних умінь та навичок, але і для виконання завдань, поставлених перед школою Законом України «Про освіту», зокрема, для формування почуття патріотизму та любові до Батьківщини. У силу вікових особливостей здобувачів початкової освіти нагальною потребою сьогодення стає формування почуття патріотизму та любові до Батьківщини за допомогою сюжетів текстових задач, побудованих на місцевому матеріалі, на прикладах героїв-земляків, людей-жителів свого села, міста, вулиці.

Так, пізнанню історії українського народу, формуванню гордості за свою Батьківщину сприятиме розв'язування наведених нижче таких задач. Вони виконують не тільки виховні, але й навчальні функції, сприяючи формуванню часових уявлень, умінь виконувати арифметичні дії над багатозначними числами тощо:

1) «Григорій Сковорода (1722-1794) – видатний український філософ-містик, поет, педагог, засновник української школи філософії та композитор в напрямку літургійної музики. В якому столітті жив філософ та вчитель? Яке це тисячоліття?»;

2) «Новітня історія Чернечої гори у Каневі розпочалася 22 травня 1861 року, коли на ній перепоховали Тараса Шевченка. Скільки років минуло від того, як розпочалася новітня історія до сьогоднішнього дня? В якому році буде 250 років від дня перепоховання Т.Г. Шевченка?»;

3) «Український вчений у галузі ракетобудування та космонавтики, головний конструктор перших ракет-носіїв, штучних супутників Землі Корольов Сергій Павлович народився в Житомирі 12 січня 1907 року, а помер 14 січня 1966 року. Скільки років прожив український вчений?»;

4) «Марія Оксентіївна Примаченко – українська народна художниця в жанрі «наївного мистецтва» є авторкою понад 800 картин, 650 з

яких зберігаються у Національному музеї українського народного декоративного мистецтва. Скільки картин не потрапило до музею?».

Про значний вклад українських вчених у зміцнення обороноздатності України можуть засвідчити текстові задачі такого змісту:

1) «Інженери з України розробили 84 зразки дронів. Четверть усіх дронів звичайні, а решта – інноваційні. Скільки інноваційних дронів розробили наші науковці?»;

2) «Інженери з України розробили 84 зразки дронів. Четверть усіх дронів звичайні, а решта – інноваційні. На скільки більше зразків інноваційних дронів розробили наші науковці?»;

3) «Інженери з України розробили 84 зразки дронів. Четверть усіх дронів звичайні, а решта – інноваційні. На скільки менше зразків звичайних дронів розробили наші науковці?»;

4) «Українська сучасна розробка – самонавідна торпеда має швидкість руху 74 км/год і може долати відстань до 518 км. Через який час може бути знищена ворожа субмарина, що знаходиться на відстані 444 км від пуску торпеди?».

Математична сутність наведених задач полягає в тому, що вони формують уміння розв'язувати складені задачі, поняття про дробі, уявлення про швидкість, розкривають сутність відношень «більше» та «менше» тощо.

Про участь нашого народу у забезпеченні ЗСУ усім необхідним, яскравими прикладами волонтерства можуть бути такі задачі:

1) «Три бригади волонтерів за 2 дні приготували 402 гарячі обіди для воїнів ЗСУ, готуючи однакову кількість щодня. Скільки гарячих обідів може приготувати одна бригада за один день?»;

2) «Пенсіонерка для бійців ЗСУ на фронт зв'язала 4 безрукавки і 2 светри. На безрукавки пішло 5 мотків вовни, по 83 м у кожному. Скільки метрів вовни пішло на один светр, якщо всього пенсіонерка використала 996 м вовняних ниток?».

Ці задачі формують уміння розв'язувати складені задачі, формують поняття про поділ на рівні частини тощо.

Про щоденний героїзм, про нелегкі будні наших захисників розповідатимуть текстові задачі з таким сюжетом:

1) «Щоб ворог не вторгся на територію України, поставили інженерні споруди «зуби дракона» на відстані 105 м одна від одного, усього їх – 7. Яка довжина оборони?»;

2) «Гармашам ЗСУ видали 72 снаряди. Кожного дня вони витрачали по 15 снарядів. Залишилось 12 снарядів. На скільки днів їм вистачить цього боєкомплекту?»;

3) «На позицію для бійців ЗСУ привезли 7 малих ящиків зі снарядами, по 12 у кожному ящику, і 6 великих ящиків зі снарядами по 15 у кожному. Що можна дізнатися за цими виразами: $12 \cdot 7$, $15 \cdot 6$, $12 \cdot 7 + 15 \cdot 6$, $15 \cdot 6 - 12 \cdot 7$?».

При розв'язуванні подібних вправ можна запропонувати придумати запитання, щоб утворити просту чи складену задачу. Разом з тим, наведені задачі формують уміння розв'язувати складені задачі, складати вираз за задачею тощо.

Наявність текстових задач з такими сюжетами сприятиме упорядкуванню впливів на формування почуття патріотизму та розвитку патріотичних почуттів. Це стане ще одним фактором патріотично спрямованого впливу на здобувачів початкової освіти, що надзвичайно важливо в умовах широкомасштабної російської агресії [5].

2. Використовуйте інтерактивні технології, для активізації пізнавальної діяльності учнів початкових класів на уроках математики.

Засоби інтерактивних технологій дають змогу їх класифікувати задля найефективнішої активізації пізнавальної діяльності учнів 1–4 класів на уроках математики. Зокрема:

1. Вправи для розвитку обчислювальних навичок та математичної кмітливості

○ «Математичне доміно» – учні з'єднують картки приклад–відповідь у ланцюжок.

○ «Математичне лото» – індивідуальне чи групове виконання прикладів із пошуком правильних результатів.

○ «Хто швидше?» – командні змагання на швидкість розв'язання простих прикладів.

○ Інтерактивний ресурс «LearningApps» – вправи з множення, ділення, додавання та віднімання.

2. Вправи для формування навичок співпраці та комунікації

○ «Навчаючи – вчуся» – учні працюють у парах, пояснюючи один одному розв'язання прикладу.

○ «Мозковий штурм» – колективний пошук способів розв'язання нестандартної задачі.

- «Асоціативний куш» – створення спільної схеми з ключовим математичним поняттям («множення», «геометрична фігура»).
- Метод «Мікрофон» – швидкі відповіді учнів по колу щодо варіантів розв’язання.

3. Вправи для розвитку просторового мислення та логіки

- «Математичний конструктор» – складання об’єктів із геометричних фігур (або в онлайні – «Tangram»).
- «Знайди шлях» – проходження лабіринтів на інтерактивній дошці з різними маршрутами.
- «Математичні загадки з кубиками» – створення виразів із числових та знакових кубиків.
- «Мозаїка логіки» – складання картинки із частин після розв’язання прикладів.

4. Вправи для формування навичок використання цифрових технологій

- Робота з інтерактивною дошкою (побудова геометричних фігур, вимірювання відрізків, робота з координатною сіткою).
- Використання онлайн-тренажерів (наприклад, «Matific», «Kahoot!») для створення математичних вікторин.
- Математичні квести онлайн – виконання серії завдань з підказками й переходами між рівнями.

Застосування учителями інтерактивних вправ різних типів (ігрових, групових, комунікативних, логіко-просторових і цифрових) з використанням наведеної класифікації у початковій школі сприятиме: активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів; формуванню ключових компетентностей, визначених Державним стандартом початкової освіти; забезпечуватиме суб’єкт-суб’єкту взаємодію між учителем і учнями; сприятиме переходу від репродуктивного засвоєння знань до активної та творчої діяльності.

3. Використовуйте ігрові технології, які доцільно застосовувати вчителям під час вивчення нумерації чисел першого десятка.

Так, наразі активно та успішно використовуються різноманітні платформи для навчання. Зокрема, платформа «Matific», на якій можна знайти сотні ігор з математики для учнів 1-6 класів, під час яких можна невимушено напрацьовувати математичні навички. Усі ігри орієнтовані на розвиток логічного та критичного мислення, заохочують досліджувати,

експериментувати та використовувати математичні знання у реальних життєвих ситуаціях.

Частина ігор у відкритому доступі для освоєння лічби міститься на платформі мультимедійного видавництва «Розумники», а також в онлайн-уроках «Мій клас».

Окрім використання навчальних платформ, сучасний вчитель сміливо повинен інтегрувати в онлайн урок математики мультимедійні технології – використовувати технічні засоби, що дозволяють працювати з текстовою інформацією, графічним зображенням, звуком (мовлення, музика, ефекти), анімаційною комп'ютерною графікою (мальовані фільми, тривимірна графіка) в єдиному комплексі.

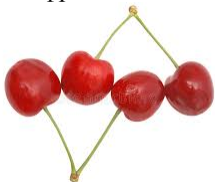
Приклади ігор, що можна використовувати для вивчення нумерації чисел першого десятка за планом С. Скорцової.

1. *Утворення числа як кількісної характеристики класу кінцевих еквівалентних множин:* як відомо, для утворення наступного числа слід додати одиницю до попереднього числа, а для утворення попереднього числа – від наступного відняти одиницю. Тому, на нашу думку, дуже вдало для засвоєння цього можна використати графічний додаток «PowerPoint» для створення в режимі онлайн-уроку мультимедійної презентації із зображенням як набору геометричних фігур різного кольору і форми, так і мультиплікаційних героїв.

2. При написанні цифри, яка позначає на письмі дане число, вважаємо за доцільне використовувати відео-епізоди «Запис цифр» на платформі «Matific» (Режим доступу на: <https://www.matific.com/ua/uk/home/maths/episode/writing-digits-write-numerals-1-and-2/?grade=grade-1>). Такі ігрові тренування під час написання цифри сприяють запам'ятовуванню напрямку руху руки. Також кращому засвоєнню написання цифр в ігровій формі сприяє озвучення вчителем віршів про елементи цифр. Наприклад:

Раз гачок і два гачок,	Цифра	шість	як
А між ними – язичок.	бегемотик,		
Цифра нас зачарувала.	Мас	кругленький	
Трійка, ми тебе впізнали.	животик.		
	Ну, а шийка, як дуга,		
	Вліво зігнута вона.		

3. Для навчання учнів *співвіднесенню цифри з групою предметів, і навпаки* у режимі онлайн можна використати будь-який музичний інструмент, запропонувавши учням полічити кількість звуків, які вони почули. Або ж створити слайд-твір із різними овочами/фруктами для позначення цифр.

4. Після опанування учнями способів одержання числа на числовому промені або ж за допомогою числових сходів, визначення наступного та попереднього числа, вважаємо за доцільне використати ігровий ребус для *означення місця числа в натуральному ряді*. Для прикладу, візьмемо слово «лічба». Кожній літері відповідає число, знаючи порядок розташування чисел, учні можуть відгадати зашифроване слово.

5. *Порівняння чисел* способом утворення пар під час дистанційного уроку також можливе за допомогою слайдів із зображенням об'єктів різної кількості. Порівняння ж за місцем числа в натуральному ряді можливо засвоїти за допомогою онлайн-гри «Числові рівності та нерівності» (Режим доступу на: <https://elpom.com.ua/training/chyslovi-rivnosti-i-nerivnosti/>).

6. *Вивчення складу числа* під час дистанційного уроку можна здійснити за допомогою демонстрації учням «Числових будиночків/машинок/потягів», або ж шляхом демонстрації учням інтерактивних ігор, розміщених на Youtube [3].

4. ***Використовуйте різні цікаві вправи та завдання для швидкого обчислення і засвоєння таблиць множення:***

1) завдання, які виконуються з безпосереднім використанням відповідної таблиці множення і до яких відносяться: а) вправи виду «Користуючись таблицею, розв'яжіть приклади: $3 \cdot 5 + 10$, $3 \cdot 6 - 5$ тощо»; б) вправи на розв'язування текстових задач з використанням відповідної

таблиці, наприклад: «У кожній вазі стояло по три жоржини. Скільки жоржин у п'яти вазах?»;

2) завдання, основним призначенням яких є створення умов для запам'ятовування учнями відповідних таблиць і до яких відносять: а) вправи на читання відповідної таблиці з наступним використанням її для перевірки правильності розв'язання прикладу, наприклад: «Прочитайте таблицю множення числа 4 і поясніть, як дізналися, що $4 \bullet 6 = 24$ »; б) вправи на читання представленої таблиці за поданим зразком, наприклад: «Прочитайте таблицю множення числа 3 за поданим зразком»; в) вправи на відтворення з пам'яті відповідної таблиці, розпочинаючи її з найменшого числа, з найбільшого числа, з вказаного випадку тощо; г) вправи на відтворення з пам'яті відповідної таблиці множення, наприклад: «Відтворіть з пам'яті таблицю множення числа 8»; д) вправи, в яких потрібно відтворити вибірково з пам'яті табличні випадки однієї з таблиць, наприклад: «Скільки буде, якщо 5 помножити на 7? На 9?»; е) вправи на називання тільки результатів відповідної таблиці, наприклад: «Назвіть тільки результати таблиці множення числа 9 (18, 27, 36, 45, 54, 63, 72, 81)»;

3) завдання, в яких табличні результати використовуються для пояснення представленого розв'язання (наприклад, розглянь записи і поясни розв'язання $4 \bullet 7 - 9 = \square$, $4 \bullet 7 = 28$, $28 - 9 = 19$), для раціоналізації записів (наприклад, запишіть коротше і знайдіть значення виразів: $3+3+3+4$ чи $5+5+5+5-7$), для знаходження значень виразів (наприклад: $3 \bullet 8 - 16$, $5 \bullet 7 - 4$ тощо), для порівняння виразів (наприклад: $4 \bullet 4 * 15$, $5 \bullet 4 * 4 \bullet 5$, $3 \bullet 6 * 6 + 6 + 6$ тощо), для розв'язування простих і складених текстових задач.

4) вправи виду. Назви приклади з таблиць множення з відповіддю 24, 12, 16.

5) під час вивчення таблиці множення числа 5, вправи виду: - Якими цифрами закінчується результат? (нулем – при множенні на парні числа, та п'ятіркою – при множенні на непарні числа).

Результати таблиці множення числа п'ять можна «побачити» на годиннику: при множенні п'яти на два: велика стрілка стає на цифру 2 (другий множник) і показує 10 хвилин – 10 це і буде відповідь. При множенні п'яти на три: велика стрілка стає на цифру 3 (другий множник) і показує 15 хвилин – відповідь 15. При множенні п'яти на сім: велика стрілка стає на цифру 7 (другий множник) і показує 35 хвилин – відповідь 35 тощо.

6) під час вивчення таблиці множення числа 6 учням необхідно вивчити напам'ять 4 приклади: $6 \bullet 6 = 36$, $6 \bullet 7 = 42$, $6 \bullet 8 = 48$, $6 \bullet 9 = 54$.

(Використовуючи переставну властивість дії множення можна обчислити попередні приклади з таблиці). В таблиці множення числа 6 римою говорять такі приклади:

$$6 \bullet 2 = 12, 6 \bullet 4 = 24, 6 \bullet 6 = 36, 6 \bullet 8 = 48.$$

7) під час вивчення таблиці множення числа 7 результат можна показати так:

Спочатку записуємо у таблицю одиниці (у стовпчик) – це цифри від 1 до 9 починаючи з останнього стовпчика (1, 2, 3 – останній стовпчик, 5, 6, 7 – другий стовпчик, 7, 8, 9 – перший стовпчик). А потім, починаючи з першого стовпчика, записуємо десятки (у рядок) – це цифри від 0 до 2 (0, 1, 2 – перший ряд), цифри від 2 до 4 (2, 3, 4 – другий ряд), цифри від 4 до 6 (4, 5, 6 – третій ряд).

*07	14	21*
28	35	42
49	56	63

$$7 \bullet 1 = 07$$

$$7 \bullet 2 = 14$$

$$7 \bullet 3 = 21$$

$$7 \bullet 4 = 28$$

$$7 \bullet 5 = 35$$

$$7 \bullet 6 = 42$$

$$7 \bullet 7 = 49$$

$$7 \bullet 8 = 56$$

$$7 \bullet 9 = 63$$

$$7 \bullet 10 = 70$$

8) під час вивчення таблиці множення числа 8 результат можна показати так:

У результаті спочатку записуємо десятки, починаючи **зверху вниз** цифри від 0 до 4 (**до риски**), далі повторюємо цифру 4 (**за рискою**) і знову пишемо цифри по порядку: **5,6,7,8**.

А одиниці, в результаті таблиці множення числа 8, записуємо **знизу вгору**, починаючи з цифри 0 і **збільшуючи на 2 кожну наступну цифру** (2, 4, 6, 8) **до риски**. Після **риски** повторюємо збільшення цифр на 2 від 0 до 8 (0, 2, 4, 6, 8).

$$8 \bullet 1 = 08$$

$$8 \bullet 2 = 16$$

$$8 \bullet 3 = 24$$

$$8 \bullet 4 = 32$$

$$\underline{8 \bullet 5 = 40}$$

$$8 \bullet 6 = 48$$

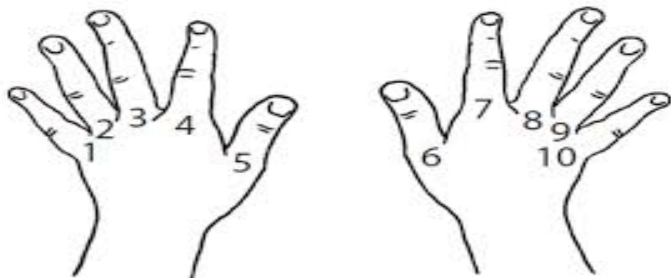
$$8 \bullet 7 = 56$$

$$8 \bullet 8 = 64$$

$$8 \bullet 9 = 72$$

$$8 \bullet 10 = 80$$

9) під час вивчення таблиці множення числа 9 результат можна показати на пальцях двох рук. Покласти перед собою обидві руки, пальці розведені. Маємо ряд з 10 пальців. 9 множимо на 2 – підгинаємо другий у ряду палець. Кількість пальців, що знаходяться ліворуч від підігнутого, означає кількість десятків у добутку – 1. Кількість пальців, які знаходяться праворуч від підігнутого – означає кількість одиниць – 8. Отже, відповідь – 18. Аналогічно: $9 \bullet 3$ – підігнути третій палець. Ліворуч від нього 2, що означає десятки в результаті, праворуч – 7, що означає кількість одиниць. Відповідь: 27.

Та перевірити себе можна так: якщо додати до кількості цифр десятків кількість цифр одиниць в кожному із прикладів таблиці множення числа 9 отримаємо в результаті – 9.

Симетричні добутки, записані в оберненому порядку:

$$\begin{array}{l}
 9 \times 1 = 9 \\
 9 \times 2 = 18 \\
 9 \times 3 = 27 \\
 9 \times 4 = 36 \\
 9 \times 5 = 45 \\
 9 \times 6 = 54 \\
 9 \times 7 = 63 \\
 9 \times 8 = 72 \\
 9 \times 9 = 81 \\
 9 \times 10 = 90
 \end{array}$$

10) використання дидактичних ігор. Під час вивчення таблиць множення чисел 6, 7, 8, 9 можна використати гру «Хто швидше». Ця гра на опанування прийомів швидкого множення або таблиці множення на пальцях. Метод множення на пальцях є дуже давнім і застосовується лише для множників більших, ніж 5. Розглянемо приклад множення чисел 7 і 6 за цим методом: 7 на 2 більше, ніж 5. Загинаємо 2 пальці на лівій руці. 6 на 1 більше, ніж 5. Загинаємо 1 палець на правій руці. Множимо суму загнутих пальців ($2+1=3$) на 10: $3 \cdot 10=30$. Множимо число не загнутих пальців однієї руки на число не загнутих пальців другої руки: $3 \cdot 4=12$. Додаємо одержані добутки: $30+12=42$. Отже, $7 \cdot 6=42$.

Запропонований матеріал демонструє цілісний підхід до організації навчального процесу, поєднуючи формування математичних компетентностей із виховними завданнями, зокрема формуванням патріотичних почуттів у здобувачів початкової освіти.

Особливо цінним є використання текстових задач із соціально значущими та патріотично спрямованими сюжетами, інтерактивних, ігрових і цифрових технологій, а також різноманітних прийомів опанування таблиць множення. Це забезпечує активізацію пізнавальної діяльності учнів, розвиток логічного мислення, комунікативних умінь і мотивації до навчання.

Матеріал може бути ефективно використаний студентами під час педагогічної практики, а також рекомендований для практичної діяльності вчителів початкової школи як приклад сучасного методичного забезпечення уроків математики в умовах Нової української школи [1].

Література

1. Сілкова Е.О., Сілков В.В. Різні форми роботи при вивченні таблиць множення і ділення в початковій школі. Інноватика у вихованні: зб. наук. пр. Вип. 13. Том 1 / М-во освіти і науки України, Рівнен.держ.гуманіт.ун-т; упоряд. О.Б. Петренко; ред. кол.: О.Б. Петренко, Н.Б. Грицай, Т.С. Ціпан та ін. Рівне: РДГУ, 2021. С.200-213

<https://doi.org/10.35619/iuu.v1i13.348>

2. Сілкова Е.О., Сілков В.В. Виховна спрямованість задач підручників з математики початкової школи у новій українській школі. Інноватика у вихованні: зб. наук. пр. Вип. 15. / М-во освіти і науки України, Рівнен.держ.гуманіт.ун-т; упоряд.: О.Б. Петренко; ред. кол.: О.Б. Петренко, Н.Б. Грицай, Т.С. Ціпан та ін. Рівне: РДГУ, 2022. С.215-225

<https://ojs.itup.com.ua/index.php/iuu/article/view/460/398>

3. Сілкова Е.О., Сілков В.В. Застосування ігрових технологій при вивченні нумерації чисел першого десятка під час дистанційного навчання. Інноватика у вихованні: зб. наук. пр. Вип. 17. / М-во освіти і науки України, Рівнен.держ.гуманіт.ун-т; упоряд.: О.Б. Петренко; ред. кол.: О.Б. Петренко, Н.Б. Грицай, Т.С. Ціпан та ін. Рівне: РДГУ, 2023. С. 271-279.

<https://ojs.itup.com.ua/index.php/iuu/article/view/520/449>

4. Сілкова Е.О., Сілков В.В. Формування підприємливості та фінансової грамотності через призму математичної компетентності у школярів початкових класів нової української школи. Інноватика у вихованні: зб. наук. пр. Вип. 19. Том 1. / М-во освіти і науки України, Рівнен.держ.гуманіт.ун-т; упоряд.: О.Б. Петренко; ред. кол.: О.Б. Петренко, Н.Б. Грицай, Т.С. Ціпан та ін. Рівне: РДГУ, 2024. С. 149-160.

<https://ojs.itup.com.ua/index.php/iuu/article/view/605>

5. Сілкова Е.О., Сілков В.В. Формування почуття патріотизму та любові до батьківщини з допомогою текстових задач НУШ. Інноватика у вихованні: зб. наук. пр. Вип.21. / М-во освіти і науки України, Рівнен. держ. гуманіт.ун-т; упоряд.:О.Б.Петренко; ред. кол.: О.Б.Петренко, К.М.Павелків, Т.С.Ціпан та ін. Рівне: РДГУ, 2025. С.149-159.

<https://doi.org/10.35619/iuu.v1i21.672>

Технічні вимоги до оформлення документації виробничої практики

1. Уся звітна документація з виробничої практики оформлюється державною мовою.
2. Текст документів набирається на аркушах формату **A4 (210 × 297 мм)**.
3. Поля сторінки мають відповідати таким параметрам: ліве – **30 мм**, праве – **15 мм**, верхнє – **20 мм**, нижнє – **20 мм**.
4. Для друкованих матеріалів використовується шрифт **Times New Roman**, розмір **14 pt**, міжрядковий інтервал – **1,15**.
5. Абзацний відступ становить **1,25 см**. Вирівнювання тексту – **по ширині**.
6. Заголовки розділів подаються **напівжирним шрифтом**, без крапки в кінці, з вирівнюванням по центру або по лівому краю (відповідно до структури документа).
7. Усі записи в **щоденнику педагогічної практики** та **журналі обліку роботи** мають бути датовані та засвідчені підписами керівників практики від закладу загальної середньої освіти та/або закладу вищої освіти.
8. Документація подається в окремій папці встановленого зразка, у повному обсязі та у визначені терміни.
9. Документи, що потребують підтвердження, обов'язково містять **підписи відповідальних осіб та печатку закладу загальної середньої освіти**.
10. Здобувач вищої освіти створює **персональний вебсайт або онлайн-ресурс** для розміщення та систематизації матеріалів виробничої практики.
11. Оформлення сайту має бути лаконічним, академічно стриманим, без надлишкових візуальних елементів, що ускладнюють сприйняття інформації.
12. Матеріали, розміщені на сайті, мають бути впорядковані за розділами, мати чіткі назви файлів і забезпечувати зручну навігацію.
13. Сайт повинен відповідати вимогам академічної доброчесності та дотримання норм захисту персональних даних; за потреби доступ до матеріалів може бути обмеженим.
14. Посилання на створений сайт подається разом зі звітною документацією та враховується під час підсумкового оцінювання результатів виробничої практики.

ХАРАКТЕРИСТИКА

здобувача першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
IV курсу педагогічного факультету
спеціальності 013 Початкова освіта
Рівненського державного гуманітарного університету
Бінчук Катерини Олександрівни

Бінчук Катерина Олександрівна проходила педагогічну практику в Рівненському ліцеї 7 Рівненської міської ради з 03.02.2025 р. по 13.04.2025 р. у 2-Б класі. За час проходження практики студентка ознайомилася з організацією освітнього процесу в початковій школі, вимогами до сучасного уроку та інноваційними підходами до навчання молодших школярів.

Студентка продемонструвала високий рівень підготовки, методичну грамотність та творчий підхід до організації уроків. Під час уроків **Бінчук Катерина** Олександрівна використовувала сучасні методи навчання, інтерактивні технології, наочність та ІКТ, що сприяло підвищенню інтересу учнів до навчання. Учні із задоволенням працювали на уроках, проявляли активність та демонстрували позитивні результати у засвоєнні навчального матеріалу.

Особливо варто відзначити вміння студентки створювати позитивну атмосферу на уроках, мотивувати учнів до активної роботи та розвивати їхні пізнавальні навички. Практикантка проявляла терплячість, тактовність та вміння знаходити індивідуальний підхід до кожної дитини. Уміння підтримати увагу учнів протягом усього уроку, розвивати їх творче та критичне мислення заслуговує окремої подяки.

Заняття та виховні заходи, проведені студенткою, були змістовними, цікавими, спрямованими на розвиток морально-етичних якостей учнів, виховання поваги до оточення, відповідальності та любові до Батьківщини.

За період педагогічної практики студентка розробила та впровадила корекційно-розвивальну програму для зниження тривожності та розвитку впевненості у другокласників. Результати програми показали зменшення рівня тривожності у більшості учнів та покращення їхньої комунікації.

Здобувачка вищої освіти 4 курсу першого (бакалаврського) рівня має здатність обіймати посаду вчителя початкових класів та психолога.

Рекомендована оцінка практики «відмінно».

Класний керівник

Матвійчук Л.Р.

Психолог

Умурзакова Н.Ю.

В.о. директора

Смудка В.В.

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

Адаптації освітнього процесу – зміни, що вносяться до освітнього процесу, зумовлені особливостями розвитку окремих дітей, як наприклад: аудіокниги для дітей з порушеннями зору, використання допоміжного обладнання для дітей з порушеннями фізичного розвитку, забезпечення додаткового часу для виконання завдань для дітей з порушеннями розумового розвитку тощо.

Активізація пізнавальної діяльності учнів – застосування вчителем спеціальних дидактичних і методичних засобів з метою стимулювання, приведення в діяльний стан інтелектуальних, моральних та фізичних сил учнів для досягнення конкретної мети.

Антистимули інтересу – надмір репродуктивного матеріалу, домінування словесних форм роботи, повільний темп уроку, погана організація, одноманітність прийомів заохочення, оцінювання, неувага до переживань дитини.

Арт-терапія – методи навчання, виховання, розвитку, зцілення людини, дитини засобами мистецтва. Арт-терапія пов'язана з розкриттям творчих здібностей і сутнісного потенціалу людини, мобілізацією внутрішніх механізмів саморегуляції в процесі вільного самовираження та самопізнання.

Асинхронний режим дистанційного навчання – передбачає, що освітній процес здійснюється за зручним для вчителів та учнів графіком. Асинхронний режим може включати в себе різноманітні засоби інформації, аудіо- та відеоуроки (але не обмежуватись ними). За допомогою асинхронного режиму навчання учень/учениця може працювати у власному темпі та в зручний для себе час.

«Асоціативний куш» (стратегія) використовується для «входження» в тему, яка буде розглядатися у подальшому; метод «групування» спонукає учнів думати вільно та відкрито стосовно певного предмета, образу, теми, включаючи почуття, емоції, ставлення, та стимулює нелінійну форму мислення – асоціативне мислення.

Базовий навчальний план загальноосвітніх навчальних закладів визначає структуру та зміст загальної середньої освіти через інваріантну і варіативну складові, які встановлюють погодинне співвідношення між освітніми галузями, гранично допустиме навантаження учнів та загальнорічну кількість навчальних годин.

Бортовий журнал – метод, що дозволяє не тільки отримати адекватну картину рівня засвоєння учнями матеріалу, а й допомагає учням розвивати

вміння фіксувати інформацію, використовуючи графічні способи, навчитися оцінювати свої сильні і слабкі сторони, дає можливість наочно уявити задану проблему.

Буктрейлер – короткий відеоролик, що відтворює у довільній формі розповідь про певну книгу. Створюється за аналогією до трейлерів у кіно. Як правило, такий метод роботи використовують для підвищення зацікавленості до прочитання книги. Буктрейлер може робити і вчитель, і учні, залежно від того, що є метою роботи.

Вебквест у педагогіці – проблемне завдання з елементами рольової гри, для виконання якої використовуються інформаційні ресурси Інтернет.

Вертикальні міжпредметні зв'язки – передбачають вивчення поняття на одному уроці (або в один часовий проміжок на різних уроках) із використанням навчального матеріалу з різних предметів.

Взаємоконтроль – система практичних і розумових дій, які здійснює учень з метою перевірки правильності вживання іншою людиною певного способу дії (складу, повноти й послідовності відповідних операцій).

Відеоконференція – це конференція в режимі реального часу онлайн. Вона проводиться у визначений день і час. Відеоконференція – один із сучасних способів зв'язку, що дозволяє проводити заняття у «віддалених класах», коли учні і вчитель/кА перебувають на відстані.

Візуалізація – це створення та представлення графічного образу текстової чи математичної інформації, що робить її наочною, а отже, зручнішою для аналізу та осмислення.

Внутріпредметні зв'язки – вибір аспектів проблем, які є наскрізними для конкретної навчальної дисципліни і застосовуються у процесі аналізу більшості явищ, які вивчає певна наука.

Гейміфікація (або ігрофікація, від англ. gamification, геймізація) – застосування ігрових підходів та елементів гри з метою підвищення пізнавальної активності та мотивації до вирішення прикладних завдань у процесі навчання, кваліфікації, особистісного професійного зростання, формування ключових та професійних компетентностей.

Горизонтальні міжпредметні зв'язки передбачають вивчення одного поняття на уроках з різних предметів впродовж деякого часу (не одночасно).

Готовність до шкільного навчання – сукупність фізіологічних і психологічних особливостей дітей старшого дошкільного віку, яка забезпечує успішний перехід до систематичного шкільного навчання. Включає компоненти: фізичний розвиток, мотиваційний (позитивне ставлення до

навчальної діяльності), вольовий (уміння діяти за зразком та здійснювати самоконтроль), розумовий (розвиток пізнавальних процесів), комунікативний (уміння спілкуватися з дорослими і з ровесниками), мовленнєвий.

Гра – вид креативної діяльності людини, у процесі якої в уявній формі відтворюються способи дій з предметами, стосунки між людьми, норми соціального життя та культурні надбання людства, які характеризують історично досягнутий рівень розвитку суспільства.

Групова навчальна діяльність – це форма організації навчання в малих групах учнів, об'єднаних загальною навчальною метою при опосередкованому керівництві вчителем і в співпраці з учнями.

Групові форми методичної роботи /методичні об'єднання, творчі та профільні групи, школи передового педагогічного досвіду, педагогічної майстерності, об'єднання учителів за інтересами, практикуми/ більш мобільні та динамічні, вони об'єднують педагогів за інтересами.

Групові форми роботи /методичні об'єднання, творчі групи, школи передового педагогічного досвіду, педагогічної майстерності/ більш мобільні та динамічні і об'єднують педагогів за інтересами. В індивідуальних формах роботи /наставництво, консультації, самоосвіта, стажування/ реалізуються індивідуальні програми підвищення кваліфікації педагогів з урахуванням їх компетентності, потреб і інтересів. За умов демократизації шкільного життя педагоги отримали право вільно вибирати форми професійного навчання, які мають бути гнучкими, враховувати народжувані в процесі практичної діяльності потреби педагогів.

Демократизація освітнього процесу за умов розбудови Нової української школи змінила становище вчителя та учня в цьому процесі. Кожний учень - особистість, з інтересами якої педагог повинен рахуватися. І щоб здійснити особистий підхід до учня, педагогу треба добре його знати, а це пов'язано з необхідністю оволодіння методикою різнобічного вивчення особи школяра, врахування індивідуальних особливостей /навчання/ та виховання - з побудовою демократичних взаємин з учнем. Це вимагає від педагога придбання нових знань, відмови від застарілого досвіду, набутого в умовах авторитарної системи навчання. Психологічна перебудова учителя має здійснюватися в розгалуженій системі методичної роботи, в різних її формах. У внутрішшкільній методичній роботі культивуються масові, групові та індивідуальні форми.

Демонстраційне портфоліо (учнівське портфоліо) – містить найкращі роботи учня, які обираються самим учнем.

Демонстрація – метод навчання, який передбачає показ предметів і процесів у їх справжньому вигляді, динаміці.

Дерево цілей і задач – структурна модель процесу прийняття рішень, включаючи його елементи за рівнями (цілі, задачі, заходи) і зв'язки між ними (включення та/або підпорядкованість).

Державний стандарт початкової загальної освіти – документ, який визначає вимоги до обов'язкових результатів навчання учнів та умов організації освітнього процесу щодо їх досягнення та забезпечення на рівні початкової освіти.

Дигітальний (від лат. – пальці) – у різних текстах: електронний, модерний, сучасний, віртуальний.

Дистанційна форма здобуття освіти – це індивідуалізований процес здобуття освіти, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників освітнього процесу у спеціалізованому середовищі, що функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій.

Діти з інтелектуальною ініціативою – здебільшого дошкільники та школярі початкової ланки з яскраво вираженим бажанням виявити своє ставлення до всього, що відбувається на уроці та в довіллі; уникають підказок, прагнуть працювати самостійно, дослідницьки.

Діти з особливими освітніми потребами – діти, які потребують додаткової (тимчасової чи постійної) підтримки в освітньому процесі.

«Долоньки» – інструмент формувального оцінювання. Під час пояснення якогось завдання учням пропонується дати сигнал певним кольором вирізаного з цупкого паперу долоньки: білим – «все зрозуміло» або «впораюся самостійно», червоним – «потрібно пояснити ще раз» або «потрібна допомога».

Електронний освітній ресурс – сукупність навчальних, наукових, інформаційних, довідкових матеріалів та засобів, розроблених в електронній формі та представлених на носіях будь-якого типу або розміщених у комп'ютерних мережах, які відтворюються за допомогою електронних цифрових технічних засобів.

Електронний підручник (посібник) – електронне навчальне видання із систематизованим викладом навчального матеріалу, що відповідає освітній програмі, містить цифрові об'єкти різних форматів та забезпечує інтерактивну взаємодію.

Емоційне тло уроку – атмосфера навчального спілкування на уроці, співвідношення емоційного стану вчителя та учнів, їх самопочуття. Комунікативними вміннями, характером стосунків з учнями, темпоритмом уроку вчитель повинен створювати емоційно сприятливе тло уроку.

Ефективність навчання – міра досягнення мети навчання; визначається зіставленням мети й здобутих результатів, на основі чого робиться висновок про ефективність навчання.

забезпечує стабільність розвитку фахівця та активну професійну позицію.

Загальні очікувані результати (ЗОРи) – вказують на рівень розвитку кожного вміння на завершення циклу (1-2 класи і 3-4 класи).

Загальні цілі освітньої галузі – окреслюють вміння, розвиток яких передбачається тією чи іншою освітньою галуззю.

Запитання на аналіз – це запитання, що передбачають розкладання інформації на складові, виокремлення частин та аналіз кожної з виділених частин у межах єдиного цілого.

Запитання на знання – це запитання найнижчого рівня, що вимагає механічного згадування інформації. Інформація відтворюється майже в тому самому вигляді, у якому її було отримано.

Запитання на розуміння – це запитання, які ставляться для розкриття смислу, сутності того, що вивчається, виявлення зв'язків між ідеями, фактами, визначеннями або цінностями. Учень має подумати, як вони пов'язані між собою, групуються, об'єднуються, що вони означають для нього.

Зворотний зв'язок – отримання інформації про те, чого учні навчилися, а також про те, як учитель реалізував поставлені навчальні цілі.

Змістові лінії – відображають зміст кожної освітньої галузі, окреслюють її внутрішню структуру, систематизують конкретні очікувані результати галузі.

Знання – структурний елемент змісту навчання, який виступає результатом навчально-пізнавальної діяльності і відображається у формі фактів, понять, законів, закономірностей, відношень.

Зона найближчого розвитку – різниця між тим, що дитина може виконати сама, і тим, що виконує за допомогою інших.

Індивідуальна програма розвитку (ІПР) – складається для дітей з особливими освітніми потребами, а саме для дітей з порушеннями психофізичного розвитку, на основі навчальної програми командою, до якої входить учитель, асистент учителя, додаткові фахівці, батьки дитини. В ІПР

зазначено додаткові спеціальні послуги, зумовлені особливостями розвитку дитини.

Індивідуальні зустрічі з батьками – на відміну від батьківських зборів, регулярні індивідуальні зустрічі з батьками є практикою, що використовується у навчальних закладах у процесі спілкування з батьками з метою обговорення навчальних досягнень дитини, можливих шляхів участі батьків в освітньому процесі тощо.

Індивідуальні форми методичної роботи /наставництво, консультації, стажування, самоосвіта/ відіграють важливу роль у методичному самовдосконаленні.

Інклюзивна освіта – у вузькому значенні – «включення» дітей з порушеннями психофізичного розвитку та дітей з інвалідністю у заклади загальної середньої освіти; у широкому – позитивне ставлення до багатоманітності учнів, врахування відмінностей кожного учня.

Інклюзивне навчання – система освітніх послуг, гарантованих державою, що базується на принципі недискримінації, врахуванні багатоманітностей людини, ефективному залученні та включенні до освітнього процесу всіх його учасників.

Інклюзивне освітнє середовище – сукупність умов, способів і засобів їх реалізації для спільного навчання, виховання та розвитку здобувачів освіти з урахуванням їх потреб та можливостей.

Інтеграція – процес взаємодії, об'єднання, взаємовпливу, взаємопроникнення, взаємозближення, відновлення єдності двох або більше систем, результатом якого є утворення нової цілісної системи, яка набуває нових властивостей та взаємозв'язків між оновленими елементами системи.

Інтегроване навчання – навчання, коли вчителі заохочують учнів робити зв'язок між дисциплінами і спиратися на знання і навички з кількох предметних областей. Це об'єднання у ціле компонентів об'єктів навчання, що є необхідним дидактичним засобом, за допомогою якого уможливується створення в учнів цілісного уявлення про об'єкт, що вивчається, формується компетентність на міжпредметному рівні.

Інтерактивна стрічка часу – це динамічний спосіб вивчення хронологічного перебігу подій шляхом його візуалізації. Прийом не втрачає своєї актуальності на жодному з предметів. Створення таймлайну можна використовувати для перевірки знань та під час засвоєння нової теми.

Календарний (календарно-тематичний) план – основний робочий документ, який визначає педагогічну діяльність вчителя та допомагає досягти

очікуваних результатів навчання. Календарне планування розробляється вчителем самостійно або спільно з іншими педагогами в структурі методичного об'єднання (комісії) закладу освіти.

Кліпове мислення – це процес відображення безлічі різноманітних властивостей об'єктів без урахування зв'язків між ними, що характеризується фрагментарністю інформаційного потоку, алогічністю, повною різноманітністю інформації, яка надходить до людини, високою швидкістю її надходження та сприймання.

Кожен конкретний очікуваний результат пов'язаний із загальною ціллю і загальним очікуваним результатом за допомогою системи індексів.

Коллективна форма роботи – передбачає діяльність цілого колективу за спільною метою, змістом, методами і зважає на розподіл праці та зв'язків, співпрацю, допомогу в спільній діяльності, контроль, облік і керування, взаємовиховання, творчу активність.

Коло вибору – призначене для вирішення конфліктних ситуацій. Створене з використанням різної колірної гами та малюнків, щоб дітям було цікаво сприймати. Методика пропонує декілька варіантів виходу із ситуації, наприклад: «Домовся», «Обговори», «Почекай і охолонь», «Попроси вибачення», «Переключись на інше», «Зупинись», «Залиш так, як є», «Зіграй у гру»

Комікс (англ. comics, множина від comic – комедійний, комічний, смішний) – графічно-оповідний жанр, у якому поєднано малярство (карикатуру, послідовність малюнків) і літературу (короткі тексти у вигляді «мовної бульки» чи «хмарки»); серія зображень із короткими текстами, що становлять історію; книжка з такими малюнками. Інша назва – мальована історія.

Компетентність – сукупність особистісних якостей учня (ціннісно-сміслових орієнтацій, знань, умінь, навичок, здібностей), зумовлених досвідом його діяльності в певній соціально й особистісно значущій сфері; здатність учня самостійно реалізовувати практичну діяльність і розв'язувати життєві проблеми, яка засновується на набутому навчальному та життєвому досвіді, особистісних цінностях і здібностях.

Компетенція – це інтегрований результат опанування змістом загальної середньої освіти, який виражається в готовності учня використовувати засвоєні знання, уміння, навички, а також способи діяльності у конкретних життєвих ситуаціях для розв'язання практичних і теоретичних задач.

Конкретні очікувані результати (КОРи) – визначають обов'язковий зміст, «ядро знань», через який відбувається розвиток умінь згідно із загальними цілями відповідних галузей.

Конкретні очікувані результати впорядковуються в логічній послідовності за тижнями.

Концепт – інноваційна ідея, що містить творчий сенс; продукт, що демонструє цю ідею, називають концепт-продуктом.

Корекційно-рефлексійний тиждень – навчальний тиждень, що планується наприкінці кожної чверті для подолання розбіжностей у навчальних досягненнях учнів.

Креативність – це здатність учня до творчої діяльності, яка, насамперед, передбачає оволодіння вміннями творчого, критичного, нестандартного мислення.

Критерії оцінювання – набір якісних характеристик, які використовуються для винесення судження щодо виконання, продукту виконання або як інструмент оцінювання.

Критичне мислення – «вміле відповідальне мислення, що дозволяє людині формулювати надійні вірогідні судження, оскільки воно: а) ґрунтується на певних критеріях; б) є таким, що само коригується; в) впливає з конкретного контексту» (Метью Ліпман, Фундатор Інституту критичного мислення США).

«Кубування» – стратегія навчання, яка полегшує розгляд різних аспектів теми (автори Кован та Кован, 1980 р.): передбачає використання кубика (його можна виготовити самостійно з картону або обклеїти коробку папером), на кожній грані якого написано вказівки: 1. Опишіть. 2. Порівняйте. 3. Встановіть асоціації. 4. Проаналізуйте. 5. Знайдіть застосування. 6. Запропонуйте аргументи «за» або «проти».

Лепбук – (lap – коліна, book – книга), або інтерактивна тематична тека – саморобна паперова папка з кишеньками, дверцятами, віконцями, рухливими деталями, які дитина може діставати, перекладати, складати на свій розсуд. Це прикінцевий етап самостійної дослідницької роботи, яку дитина виконала під час знайомства з певною темою.

Масові форми роботи /цільові семінари і семінарипрактикуми, педагогічні читання, науково-практичні конференції, методичні оперативні наради/ покликані сприяти виробленню "єдиної педагогічної позиції і підходів до важливих педагогічних проблем. Для них характерні наявність постійного складу педагогів, відповідна плановість і періодичність у роботі.

Метод навчання – спосіб упорядкованої взаємопов’язаної діяльності вчителя й учнів, спрямованої на розв’язання освітніх завдань; мікродіяльність, до структури якої входять взаємопов’язані ціль, мета, зміст, спосіб засвоєння, форма співпраці суб’єктів навчання та результат.

Методи контролю – способи діагностичної діяльності, які дозволяють здійснювати зворотний зв’язок у процесі навчання з метою отримання даних про успішність навчання, ефективність навчального процесу.

Міжпредметні зв’язки – дидактичний засіб, який передбачає комплексний підхід до формування й засвоєння змісту освіти, що дає можливість здійснювати зв’язки між предметами для поглибленого, всебічного розгляду найважливіших понять, явищ.

Мобільність педагога – особистісна здатність адаптування до змін, що

Модель навчання «Перевернутий клас» – різновид змішаного навчання, головною особливістю якого є те, що домашнім завданням для учнів є робота в онлайн-середовищі: перегляд навчальних відеоматеріалів або інформаційних ресурсів для опрацювання нового навчального матеріалу або закріплення вже вивченого.

Модельна навчальна програма – створюється на основі Стандарту початкової освіти експертною спільнотою і затверджується Міністерством освіти і науки України. Модельна навчальна програма містить: перелік освітніх галузей і навчальних предметів; види навчальних видів діяльності; засоби оцінювання навчальних досягнень учнів.

Модифікації освітнього процесу – зміни, що стосуються змісту навчання (менша складність, менший обсяг навчального матеріалу), зумовлені особливостями розвитку дитини.

Моніторинг якості освіти – систематичні процедури збору даних щодо важливих аспектів освіти на міжнародному, національному, регіональному та місцевому рівнях.

Мультимедійні засоби – сукупність приладів і програмних продуктів, які забезпечують сприймання людиною інформації одночасно кількома органами чуття: аудіо інформація (звукова), відеоінформація, анімація (мультиплікація, оживлення образу).

Навичка – дія, складові якої у процесі формування стають автоматичними.

Навчальна діяльність – орієнтовні види навчальної діяльності, які здійснюються під час реалізації навчальної програми, як наприклад: робота в малих групах, роліві ігри, експерименти, спостереження, проектна

діяльність тощо. Орієнтовна навчальна діяльність укладається за днями тижня відповідно до сформульованих на цей тиждень очікуваних результатів.

Навчальна програма предмета або курсу – створюється учителями (самостійно або об'єднавшись у спільноти/мережі) на основі Стандарту початкової освіти або за зразком Модельної навчальної програми.

Навчальні центри (осередки) – організація навчальних центрів здійснюється для забезпечення дослідницької діяльності дітей, для формування самостійності, для організації роботи дітей в парах, у малих групах, а також індивідуально. У навчальних центрах можна проводити різні види навчальної діяльності, тому вони мають містити різні навчальні матеріали, які змінюються відповідно до тематичного планування, індивідуальних потреб дітей.

Навчально-пізнавальна практика – виділення часу на проведення, здійснення спостережень, досліджень, виконання практико-орієнтованих завдань протягом року/в кінці навчального року (у 1 класі – не більше 5 навчальних днів з метою створення умов для проектної діяльності учнів). Вибір змісту і форм організації такої навчально-пізнавальної практики заклад освіти визначає самостійно.

Наставництво слід розглядати як важливий напрям методичної роботи досвідчених учителів з молодшими вчителями та тими вчителями, які в процесі атестації дістали певні рекомендації. Це робота найбільш досвідчених педагогів із молодшими вчителями, стажистами, а також із тими, хто потребує допомоги в розв'язанні низки педагогічних проблем. Тимчасом як би добре не були організовані колективні форми методичної роботи в школі, замінити щоденну самостійну роботу вчителя над собою вони не зможуть. І тут майже все залежить від самого вчителя: від бажання й уміння самостійно навчатися, наполегливості та волі в подоланні певних труднощів, сформованості різностороннього інтересу до пізнання, внутрішнього прагнення до професіонального самовдосконалення.

Нова українська школа – ключова реформа Міністерства освіти і науки України у наш час, головна мета якої – створити демократичну школу, у якій буде приємно навчатись і яка даватиме учням не тільки знання, а й вміння застосовувати їх у житті.

Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / Під заг. ред. Бібік Н. М. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с. С. 201-204.

Нова українська школа: словник термінів і понять / уклад. :О. Бабакіна, І. Толмачова; Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради. Харків, 2022. 70 с.

Однією з найпоширеніших групових форм методичної роботи є, як вже зазначалося, методичні об'єднання. Останні створюються при наявності в школі не менш як трьох вчителів, що викладають один навчальний предмет /мова та література, математика, початкові класи тощо/. Вчителі інших навчальних предметів, яких в школі менш ніж три, можуть об'єднуватись у циклові предметні об'єднання гуманітарного та природничого профілю, хоча останнім часом такі об'єднання визнаються неефективними.

Опорний заклад освіти – це заклад загальної середньої освіти, що має зручне розташування для підвезення дітей з інших населених пунктів, забезпечений кваліфікованими педагогічними кадрами, має сучасну матеріально-технічну і навчально-методичну базу та спроможний забезпечувати на належному рівні здобуття профільної освіти.

Освітнє середовище – сукупність об'єктивних зовнішніх умов, факторів, соціальних об'єктів, необхідних для успішного функціонування освіти. Це система впливів і умов формування особистості, а також можливостей для її розвитку, які містяться в соціальному і просторово-предметному оточенні. Вимоги щодо забезпечення належних умов для навчання і виховання учнів, зокрема 1-х класів, у закладах загальної середньої освіти встановлено Державні санітарні правила і норми влаштування, утримання загальноосвітніх навчальних закладів та організації навчально-виховного процесу (ДСанПіН 5.5.2.008-01).

Освітній простір – педагогічний феномен, що передбачає тісний контакт людини із оточуючим її освітнім середовищем, у результаті чого відбувається осмислення і пізнання всіх елементів-носіїв культури; відповідно облаштована територія, на якій відбувається навчання та виховання.

Освітній процес – цілеспрямований процес навчання і виховання в інтересах особистості, суспільства, держави, що характеризується партнерською взаємодією між учителями, учнями та їхніми батьками, взаємозв'язком усіх структурних елементів – цілей і засобів досягнення освітніх завдань.

Освітня галузь (або галузі) – складник змісту освіти, що відображає певну сферу вивчення або об'єднує споріднені сфери. У навчальній програмі зазначаються галузь, до якої належить навчальний предмет або курс (або

галузі, які він поєднує; орієнтовний навчальний час, відведений на кожну освітню галузь.

Особа з особливими освітніми потребами – особа, яка потребує додаткової постійної чи тимчасової підтримки в освітньому процесі з метою забезпечення її права на освіту.

Оцінка – оцінні судження в усній або письмовій формі щодо якості певної діяльності; кількісні вимірники (бали), що визначаються нормами оцінювання.

Оцінювання – процедура визначення досягнутих у навчанні результатів.

Оцінювання – процедура визначення досягнутих у навчанні результатів.

Педагогіка партнерства (співробітництва) ґрунтується на принципах гуманізму й творчого підходу до розвитку особистості. Її метою є створення нового гуманного суспільства, вільного від тоталітаризму та офіціозу.

Педагогічний патронаж – це спосіб організації освітнього процесу педагогічними працівниками, що передбачає забезпечення ними засвоєння освітньої програми здобувачем освіти, який за психофізичним станом або з інших причин, визначених законодавством, зокрема з метою забезпечення доступності здобуття освіти, потребує такої форми.

Портфоліо – цілеспрямований збір робіт учня, які представляють його зусилля, прогрес та досягнення у різних сферах розвитку.

Початкова освіта – перший рівень повної загальної середньої освіти, що передбачає виконання учнем вимог до результатів навчання, визначених державним стандартом початкової освіти.

Початкова школа – заклад освіти I ступеня (або структурний підрозділ іншого закладу освіти), що забезпечує початкову освіту.

Практикум у системі методичної роботи цінний тим, що при добрій організації він активно сприяє впровадженню кращих зразків роботи, оволодінню новими засобами навчання. Перед практикумом ставиться завдання - показати на практиці такі засоби навчання, навчити вчителів рекомендованих методів і прийомів.

Психолого-педагогічні семінари вимагають високої кваліфікації організаторів методичної роботи або прямих зв'язків із вченими-педагогами, викладачами педагогічних навчальних закладів, інститутів удосконалення вчителів. Своєрідним підведенням підсумків роботи колективу школи над науково-методичною темою /проблемою/, засобом визначення результатів його роботи можуть бути масові форми методичної роботи - такі, як науковопрактичні конференції та педагогічні читання.

Ранкові зустрічі – практика, що проводиться зазвичай на початку дня, під час якої відбувається розвиток академічних, соціальних, мовленнєвих навичок дітей, впровадження демократичних цінностей, створення позитивного налаштування на день.

Резерв навчальних годин – різниця між рекомендованою й мінімальною кількістю навчальних годин. Години резерву заклад освіти використовує на власний розсуд – може доповнити галузь, додавши ці години до іншого інтегрованого курсу або предмету, перерозподілити на іншу освітню галузь, використати для побудови індивідуальної освітньої траєкторії учня, для запровадження факультативів, курсів за вибором.

Робочий навчальний план закладу освіти – розробляється навчальним закладом на основі Типового навчального плану і містить конкретизований варіативний складник Базового навчального плану (години, які можна використати додатково на вивчення предметів/освітніх галузей інваріантного складника, індивідуальні консультації та групові заняття з учнями).

Розрізняють загальнолюдські, національні, колективні, індивідуальні, родинні, духовні і т.ін. Цінності шкільної освіти: гуманізація, культурологічна спрямованість, громадянське виховання й розвиток, цінності прав і свобод дітей і молоді, працелюбність і відповідальність, екологічний світогляд, здатність навчатися впродовж життя, мовна та інформаційна культура, толерантність, цінність здорового способу життя.

Ротаційні моделі «Щоденні 5» (читання і письмо) і «Щоденні 3» (математика) – щоденні діяльності, виконуючи які, діти навчаються бути самостійними під час читання, письма й математики, в той час як учитель має можливість працювати з учнями індивідуально та у малих групах.

Рутини – це необхідні й передбачувані щоденні задачі, які супроводжують навчально-виховний процес. Вони важливі для організованої щоденної роботи класу.

Самооцінка – ставлення людини до своїх здібностей, можливостей, особистісних якостей, а також до зовнішності.

Самооцінка – ставлення людини до своїх здібностей, можливостей, особистісних якостей, а також до зовнішності.

Самостійна робота в початкових класах – обов'язковий компонент процесу навчання; вона може використовуватися на всіх етапах уроку. Роль, зміст, тривалість, способи керування самостійною роботою визначаються метою вивчення певного матеріалу, його предметною специфікою та рівнем підготовки школярів.

Синхронний режим дистанційного навчання – передбачає, що всі учасники освітнього процесу одночасно перебувають у вебсередовищі. Синхронний режим дозволяє співпрацювати в режимі реального часу. Перевага синхронного режиму в тому, що можна залучати учасників миттєво та у визначений час.

Сімейна (домашня) форма здобуття освіти – це спосіб організації освітнього процесу дітей самостійно їхніми батьками для здобуття формальної (дошкільної, повної загальної середньої) та/або неформальної освіти. Відповідальність за здобуття освіти дітьми на рівні не нижче стандартів освіти несуть батьки. Оцінювання результатів навчання та присудження освітніх кваліфікацій здійснюються відповідно до законодавства.

Скрайбінг – це метод розповіді чи пояснення, що супроводжується паралельним створення схематичних малюнків, які відтворюють ключовий зміст сказаного. Завдяки залученню цього методу можна, розповідаючи про будь-що, підкріплювати сказане графічно у максимально зрозумілому і привабливому для слухача форматі.

Сторітелінг (story – розповідь, історія; tell – розповідати; Storytelling – розповідання історій) – ефективний метод донесення інформації шляхом розповіді зворушливих, повчальних, смішних історій.

Стратегія «Знаємо – Хочемо знати – Дізналися» – передбачає аналіз учнями власних знань з теми, що буде розглядатися на уроці; постановку власних запитань з цієї теми, які виявляють їх зацікавленість тією чи іншою стороною питання; стислий запис інформації з теми, яку вони отримали на уроці, а також планування власних кроків щодо можливих шляхів навчання.

Творчі та профільні групи створюються з метою прискорення проникнення досягнень педагогічної науки та передового досвіду в навчально-виховний процес. Створення таких груп викликано тим, що внесення змін у досвід роботи, який склався, сприйняття педагогічних ідей, уміння практично реалізувати ці ідеї часто спочатку під силу не всьому колективу, а лише групі найбільш досвідчених і теоретично підготовлених педагогів, які до того ж усвідомлюють необхідність вивчення змін, що вносяться у традиційний досвід роботи школи, і бажають проводити цілеспрямовану роботу з удосконалення педагогічного процесу в потрібному напрямі.

Тематичне навчання – це навчання на основі інтеграції змісту навчального матеріалу з різних навчальних дисциплін навколо однієї теми.

Технологія «Читання та письмо для розвитку критичного мислення» (Reading and Writing for Critical Thinking – ЧПІКМ) була створена для задоволення потреби школи в організації активного навчання та для забезпечення розвитку критичного мислення учнів на уроках читання та письма (предмети «Українська мова» та «Літературне читання»). У педагогічну практику українських вчителів почала впроваджуватися в 90-х роках ХХ століття. Автори технології – Курт Мередіт, Чарльз Темпл, Джінні Стіл.

Технологія навчання – шлях освоєння конкретного навчального матеріалу в межах предмета, теми, питання.

Технологія педагогічна – це сукупність форм, методів, способів, прийомів, навчальних та виховних засобів, системно використуваних в освітньому процесі.

Типовий навчальний план – складається на основі Базового навчального плану і затверджується Міністерством освіти і науки України. Типовий навчальний план розподіляє навчальний час між навчальними предметами, курсами згідно із співвідношенням між освітніми галузями, яке визначено Базовим навчальним планом.

Типовий навчальний план розподіляє навчальний час між навчальними предметами, курсами згідно із співвідношенням між освітніми галузями, яке визначено Базовим навчальним планом.

Уміння – засвоєний суб'єктом спосіб виконання практичних і розумових дій на основі засвоєних знань і життєвого досвіду.

Фліпчарт (англ. flip chart – перекидне креслення, офісний мольберт) – магнітно-маркерна дошка з кріпленням для блоку паперу, який перегортається за принципом блокнота; демонстраційна таблиця.

Формувальне оцінювання – інтерактивне оцінювання прогресу учнів, що дає змогу вчителю визначати потреби учнів та відповідним чином адаптувати процес навчання.

Хмара слів – це візуальне відтворення списку слів, категорій чи міток на єдиному спільному зображенні. За допомогою хмар слів можна візуалізувати термінологію з певної теми. Це сприяє швидкому запам'ятовуванню інформації. Хмару слів можна згенерувати власноруч, використавши спеціальні програми.

Цілепокладання – це метод навчання, в основі якого лежать планомірні дії учителя і учнів, спрямовані на оволодіння школярами умінням визначати цілі власної діяльності. Цінність методу полягає в тому, що він забезпечує:

усвідомлення учнем цілей свого навчання; формування уміння визначати ціль на основі результатів рефлексії; уміння визначати репродуктивні, пізнавальні і дослідницькі цілі; уміння надавати цілям реалістичності, значущості і повноти; уміння розширювати ціль, будувати ієрархію власних цілей і завдань; уміння співвідносити свої цілі з цілями інших людей (однокурсників, батьків, учителів), школи, суспільства.

Цінності – еталони бажаного й належного ставлення особистості до об'єктів матеріальної і духовної діяльності людей, до природи й суспільства; характеризують соціально й особистісно значущі сенси життя людей. Розрізняють загальнолюдські, національні, колективні, індивідуальні, родинні, духовні і т.ін. Цінності шкільної освіти: гуманізація, культурологічна спрямованість, громадянське виховання й розвиток, цінності прав і свобод дітей і молоді, працелюбність і відповідальність, екологічний світогляд, здатність навчатися впродовж життя, мовна та інформаційна культура, толерантність, цінність здорового способу життя.

Школа педагогічної майстерності об'єднує учителів із високою творчою активністю. Ефективною формою роботи таких шкіл є аналіз проведеної колективної творчої справи, розв'язання педагогом ситуацій і задач. У процесі аналізу ситуації виявляються різні погляди, що допомагають уникнути шаблону в мисленні, спрощених підходів до складних педагогічних явищ.

Школи передового педагогічного досвіду виправдовують себе в системі методичної роботи. Їх завдання полягає в тому, щоб допомогти малодосвідченим педагогам вивчити досвід роботи, майстра педагогічної справи.

«Щоденні 3» – ротаційна модель «Щоденні 3»: 1. Математика самостійно. 2. Математика разом. 3. Математичне письмо.

«Щоденні 5» – ротаційна модель, основними компонентами якої є такі:

1. Читання для себе. 2. Письмо для себе. 3. Читання для когось. 4. Робота зі словами. 5. Слухання.

Якість шкільної освіти – інтегральна характеристика функціонування системи, що відображає ступінь відповідності досягнутих освітніх результатів нормативним вимогам, соціальним і особистісним очікуванням.

Список використаних джерел

1. Таранченко О. М., Найда Ю. М. Диференційоване викладання в інклюзивному навчальному закладі: навч.-метод. посіб.; за заг. ред. Колупасвої А. А. Київ : А.С.К., 2012. 124 с.
2. Бібік Н. Нова українська школа: poradnik dla vchitelja Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с
3. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 376 с.
4. Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття»). URL: http://www.uazakon.com/documents/date_5x/pg_irwjos/index.htm
5. Державний стандарт початкової освіти (2018). URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartupochatkovoyi-osviti>
6. Для вчителів НУШ «Щоденні 5». Читання текстів по методу В. Едигея. Частина II. 2018. URL: <https://vseosvita.ua/library/dla-vciteliv-nus-sodenni-5citannatekstiv-po-metodu-v-edigea-castina-ii-73795.html>
7. Закон України «Про вищу освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
8. Закон України «Про освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
9. Застосування діагностичних мінімумів в діяльності працівників психологічної служби: [метод. рек.] / авт.-упор.: В. М. Горленко, В. Д. Острова, Н. В. Сосновенко, І. І. Ткачук; за заг. ред. В. Г. Панка. Київ: УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2018. 106 с.
10. Зовнішній вигляд та імідж педагога. URL: <http://www.etica.in.ua/zovnishnij-viglyad-ta-imidzhpedagoga>
11. Коваль Г. П. Методика читання: Навчальний посібник для студентів / Г. П. Коваль, Л. І. Іванова, Т. Б. Суржук. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2008. 256 с.
12. Методика навчання української мови в початковій школі: Навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За наук. ред. М. С. Вашуленка. Київ: Літера ЛТД, 2010. 165 с.
13. Михайлишин Р. Метод проектів у початковій школі як педагогічна технологія *Вісник Львівського університету. Серія педагогічна*. 2016. Вип. 30. С. 43–53.

14. Моляко В. Психологія творчості – нова парадигма дослідження конструктивної діяльності людини. URL: http://www.library.udpu.org.ua/library_files/psuh_pedagog_probll_silsk_sh_kolu/6/visnuk_18.pdf
15. Навчальні програми для початкової школи. URL: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalnaserednya/pochatkova-shkola.html>
16. Нова українська школа: poradnik для вчителя / за заг. ред. Н. М. Бібік. Київ: Літера ЛТД, 2019. 208 с.
17. Нова українська школа: poradnik для вчителя / Під заг. ред. Бібік Н. М. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с. С. 201-204.
18. Нова українська школа: словник термінів і понять / уклад. :О. Бабакіна, І. Толмачова; Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради. Харків, 2022. 70 с.
19. Педагогічна майстерність: Підручник / І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос та ін.; За ред. І. А. Зязюна. Київ: Вища шк., 1997. 349 с.
20. Працюємо разом: дитина з особливими потребами в школі. Довідник для батьків. Досвід Канади : посіб. Київ: Паливода А. В., 2012. 50 с.
21. Русова С. Нова школа / В кн.: Русова С. Вибрані педагогічні твори: У 2 кн. Кн. 2 // За ред. Є.І.Коваленко; [упоряд., прим. Є .І .Коваленко, І. М. Пінчук]. Київ: Либідь, 1997. С. 5–104.
22. Савченко О. Я. Виховний потенціал початкової освіти Київ: СПД «Цудзинович Т.І.» 2007. 204 с.
23. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти: підруч. для вищ. навч. закл. 2-ге вид. Київ: Грамота, 2013. 504 с.
24. Фіцула М. Педагогіка. Навч. посіб.: Академвидав, 2007. 560 с.
25. Типова освітня програма під керівництвом О. Я. Савченко. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya/osvita/navchalniprogrami/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli>
26. Типова освітня програма під керівництвом Р. Б. Шияна. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalniprogrami/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli>.
27. Типові освітні програми для закладів загальної середньої освіти. Початкова школа. Київ: ТД «Освіта-Центр, 2018. 80 с.
28. Янкович О. І., Кузьма І. І. Освітні технології у початковій школі. Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2020. 290 с.